

Most, midőn a politikai és lelkiismeretbeli szabadságot nem fenyegeti többé az a veszély, mint az abszolút idők alatt, megszűnt amaz óvó szabály fenntartásának szüksége is, mely behozatott azért, hogy a protestáns autonómiának védsáncza legyen, de mely másfelől az egyház híveinek éppen legszebb ama jogát, hogy hitfőnököket szabadon, közvetlen választassák, megszorítja.

Ez év május 29-én az egyház rendi már szabadon választák meg vallásuk főnökét, a régi jog fölébredt s az erdélyi reformátusok Szász Domokosban megnyerték, hosszú idő után, első szabadon választott püspöküket.

Szász Domokos Nagy-Enyeden, 1838 május 24-én született. Atyja néhai id. Szász Károly, a nagy tudományú író és tanár, a politikai téren mint az unionális törekvések nagy nevű harczosa, a tud. akadémia r. tagja, 1848/9-ben kultuszminiszteri államtitkár; anyja Münstermann Francziska, ki ma is él Kolozsvárott s két fiát látja immár az általuk választott papi pályára legfőbb magaslatán: a püspöki székben, Domokost, ki most választott püspökké Erdélyben, és Károlyt, ki a múlt évben lőn a dunamelléki református egyházkerület püspökévé s a budapesti egyház lelkészévé.

Szász Domokos élete pályájának ismertetésénél ama közleményt vesszük alapul, mely a „Protestáns Naptár” múlt évi folyamában megjelent. E forrás szerint Domokos gondos magán neveltetés után 1851-ben lépett be a marosvásárhelyi ref. főtanodába, hol 1853-ban, 15 éves korában tette le az érettségi vizsgát. Fialat kora miatt ekkor még nem kezdhetve meg a felsőbb tudományok hallgatását, pár évet testvérbátyjánál, Szász Károlynál töltött, ki ekkor kezdővárosi pap volt. 1855-ben a kolozsvári papnöveldebe lépett s 1859-ben tette le a papi szigorlatot. Még ez évben Nagy Péter kolozsvári pap segédül vette maga mellé s az egyházközösség a következő év tavaszán rendes papjává választotta. Bekoszontó beszédét megtartván, egyházközössége engedélyével külföldre utazott s egy évig a heidelbergi egyetemen több hírnévű tanár theologiai és bölcsészeti előadásait hallgatta; azután Franciaországban, Svájcban és Németországban körutat tett s meglátogatta a nagyobbi hírű egyetemeit.

Hazájába 1861-ben tért vissza s megkezdte rendes papi hivatalát. Szabad idejének nagy részét az ő- és újkor nagyobb szónokainak tanulmányozására fordította s gyűjtögette az anyagot az erdélyi egyházi szónoklat történetének megírására. A 60-as években a költészet terén is ismeretessé tette nevét. Költeményei, melyek részint eredetiek, részint fordítások valának Bé-ranger, Heine, Lamartine s mások műveiből, a „Vasárnapi Ujság”-ban, a „Hölgyfutár”-ban s a „Korunk”-ban jelentek meg.

1868-ban, mint a kolozsvári ref. főtanodánál a vallás tanára, a gymnázialis vallásoktatás reformálása kérdésében az erdélyi ref. tanárok értekezletén javaslattal lépett fel s ennek értelmén új tanterv kidolgozására nyert megbízatást. Erre vonatkozó munkálatait az 1869-ben Seps-Szent-Györgyön tartott értekezlet magáévá tévén, az új tanterv életbe léptetésére az egyes tanodák felszólították. E tanterv értelmében a VII-ik és VIII-ik gymnázialis osztályok számára kidolgozta s közrebocsátotta „A vallásos eszmék története” című két-kötetes kézikönyvét, melyet számos tanoda fogadott el s használ ma is.

1870-ben Kovács Albert „Reform-egylet” alakítását indítványozván a mozgalomban, mely országsszerte nagy mérvet öltött, élénk részt vett s hosszas vitát folytatott e tárgyban az indítványozóval, Ballagival, Szeremleivel, Ferencz Józseffel, stb. Az egylet első közgyűlésének nagy többsége a Szász Domokos által előterjesztett javaslat alapjára helyezkedett, „Magyarországi protestáns egylet” név alatt szervezve magát, s törekvése korából a hitczikkek reformálását kizárva, céljául a prot. irodalom fejlesztését s humanisztikus célok ápolását tűzte ki.

Élénk része volt ama mozgalmakban is, melyek a 60-as évek végén az erdélyi ref. egyházkerület alkotmányos szervezetének megújítását

tűzték ki célul. Egyfelől a közönséget, másfelől a régi főkonzisztórium által kidolgozott tervezet összeegyeztetésére kiküldött bizottság jegyzőjévé s előadójaává választatván, a bizottság munkálata törvényezőre emelkedett s életbe lépett 1872-ben. Az új alkotmány értelmében szervezett egyházkerületi közgyűlés az egyházkerület legfőbb kormányzó testületének, az állandó igazgató-tanácsnak tagjává választotta meg, s mint ilyen buzgó munkódott közre az egyházi és iskolai ügyek intézésében.

Ugyanez időszakra esik uttörő kezdeményezése gyermekkertek föllállítására céljából az erdélyi részeken s első sorban Kolozsvárra. Egyházközösségében föllállította 1871-ben az első gyermekkerület. Azután részvényesek összeszerzésével egy második, városi gyermekkerület hozott létre s azt mintaszerűleg berendezte. Ez utóbbit 1874-ben gyermekkeresztezőket képző intézettel egészítette ki, mely egész raját bocsátotta ki magából az okleveles gyermekkeresztezőknél. E téren kifejtett buzgalmaért 1876-ban a németországi Fröbel-egylet tiszteletbeli tagjává választotta.

1872—78-ig nagy mértékben igénybe vették tevékenységét azon egyházpolitikai küzdelmek, melyek egyházkerülete kebelében az ellentétes pártnézetek vívódása nyomán merültek fel. Ezeknek hosszu sorából csak egyet említnék meg, t. i. a nagy-enyedi papnövelde Kolozsvárra áthelyezése kérdését. Szász Domokos e tárgyban terjedelmes emlékiratot bocsátott közre s a kifejlődött vitának végeredménye az lett, hogy az erdélyi egyházkerület 1876-ban Szász Domokost felhatalmazta egy Kolozsvárra felállítandó papnövelde s tanárképző felállítására céljából adományok gyűjtésére, s e felhatalmazás alapján Szász már egybe is gyűjtött néhány ezer forintot.

1878-ban az egyházkerületi közgyűlés Szász Domokost, buzgó és sikeres munkássága elismerésül, közfőjegyzővé, az erdélyi törvény és hagyomány szerint mindjárt a püspök után következő egyházi hivatalnokká választotta.

Mint egyházkerületének képviselője részt vett az újabb időkben tartott egyetemes konventeken s a zsinati előmunkálatok készítésére kiküldött bizottságokban. Az erdélyi egyházkerület közfője helyzetét ismertetve, s az 1878-iki debreczeni konventen előterjesztett emlékiratot dr. Kolozsvári Sándorral együtt készítette. 1881-ben zsinati képviselővé választatván, ő terjesztette elő az uni-ra vonatkozó javaslatot.

Sokoldalú tevékenységet fejtett ki Kolozsvár város közügyeiben is. A városi képviselőnek 1867-től kezdve folytonosan választott tagja lévén, papi hivatala körén kívül is szolgált a közügyekért. A városi felső leányiskolának ő volt egyik kezdeményezője és létrehozója. A 70-es években létre jött közművelődési egyletek alakításában is tevékeny részt vett; folytonos választmányi tagja az erdélyi múzeum, a tornavivoda, lövőde, az erdélyrészi házi ipar stb. egyleteknek; tiszteletbeli tagja a kolozs-doboka megyei tantestületnek; az erdélyi részeken 1880-ban keletkezett Eötvös-egylet pedig elnökének választotta.

Az „Erdélyi prot. közlöny” szerkesztését Szász Gerőtől 1876-ban átvette s azóta folyton szerkeszté a múlt év végéig. E közlönyben megjelent cikkei s számos vitairatai kívül megjelentek tőle: „A romániai missio története, tekintettel Czelder Márton működésére” (1870), kiadta az erdélyi egyházkerület; „Az északamerikai Egyesült Államok története” Laboulaye-től, melyet Huszár Imrével fordított. 1876-ban közrebocsátotta az erdélyi ref. egyházkerület térképét, tekintettel a politikai s egyházi felosztásra, egyházi s iskolai statisztikai táblázatokkal illusztrálva.

Továbbá számos alkalmi és közönséges egyházi beszéd jelent meg tőle a Szász Károly és Fördös Lajos által szerkesztett Papi Dolgozatokban s a Szász Gerő által kiadott Prédikátori Tárból; s még számosabb gyászbeszéde jelent meg nevezetesebb gyászbeszédek alkalmából. Különösen halotti s általán alkalmi beszédei (zsinati, templomszentelési s b.) legjellemzőbb egyházi szónokainak egyikének bizonyította magát.

Folyó évi május 29-én érte a legnagyobb kitüntetés, midőn az erdélyi ref. egyház püspökévé választották. A beszéd, melylyel a választást megköszönte, a melyben visszaillesztést vet

36 püspöki elődjei közül a jelentősebbekre, a legszebb ilyenmő szónokokat egyike.

Megválasztását örömmel fogadták a reformátusok a Királyhágón túl és innen, mint oly férfiút, kinek már multja kezeskedik, hogy a tehetségéhez s munkaerejéhez fűződött várakozásoknak magas állásában meg is fog felelni s hogy kormányzatának ideje emlékezetes lesz az erdélyi ref. egyház történetében.

De más felekezetbeliek is örömmel fogadják e választást, mert az nem csupán a reformált egyháznak, de az erdélyi részek egész kulturális életének ígér lendületet, s hogy mint Szász Károly itt a Duna mellett, ugy Szász Domokos Erdélyben, miután eddig is jelentékeny tényezők voltak a magyar közélet minden ágazatában, mely a művelődéssel, irodalommal, humanisztikus törekvésekkel s egy egészséges nemzeti közszellem fölbresztésével összefügg: ugy előkelő papi állásukban is, a püspöki teendőkhöz kívül is, széles körben fogják érvényesíteni üdvös tevékenységüket.

TÖRS KÁLMÁN.

ZRINYI SZIGETVÁRT.

(Székely Bertalan festménye az országos kiállításon.)

Kép van-e előttem, vagy szörnyű valóság?

Nyitják a várkaput. Zrinyi szól: Utánam!

Egy harcos ott viszi a vezér zászlóját...

A hősök indulnak, halálra elszánnak.

Hajh, csak indulnának, de a hitves karja
Ezt itt nem ereszi: még egyszer ölelje!
A gyermek is eljött, menni az se hagyja:
Még egy csók... e nélkül elárhaznék lelke.

Azt ott szeretője tartóztatja vissza,
Amott meg az anya hű szive reped meg.
Könnyű bátran halni százszekkel víva,
Nehéz hátrahagyni ennyi drága lelket.

De a kapu nyitva. Zrinyi szól: Utánam!
Magasan kiválik feleséges alakja.
Akármilyen vért a pusztuló várral:
Szent a kötelesség! menni kell! Hátrajta!

És mennek... de én nem mozdulok helyemből,
Megrágad a balsors rettenetes képe!
Vagy talán engem is hitvesem keres föl?
Gyermekeimet hozza: ne mozduljak én se?

Oh művész, azt kérde: mit vétettem néked,
Hogy szemembe imhol könyvet csalsz művéddel?
Nem elég mutatnod: mily szörnyű a végzet?
Az apának, férjnek szenvedése is kell?

Műved tökéletes! megigézett, látom,
Sohase éreztem égőbb bánatot még.
A pusztuló vártól nem lehet megválnom,
Mintha hőseid közt én is egyik volnék.

DALMADY GYÖZÖ.

MARISKÁNKRÓL.

Ülünk egymás mellett,
Nincsen semmi dolgom:
Nincsen, a kit ölle vegyünk,
Öleljünk, csókoljunk.

A mi kis Mariskánk
Úgy járt kézzől-kézre...
S úgy leszakadt kebelünkről
Egy tavaszi szélre.

Itt volna kis nénye
Ölelésre, csókra,
De kitanult már ölnünkől
S más neki a dolga.

Babájával játszik,
Etet, altatja.
Gondos mama: a kedvünkért
Dolgát nem hagyhatja.

Mi meg ülünk együtt
Összedugott kézzel,
Gyönyörű kis bimbónk hulltán
Tépelődő észszel...

Hát öleljük egymást
Édes feleségem!
Nincsen egyéb vigasztalás
Se földön, se égen.

CSENGERI JÁNOS.

A TÖRÖK CSÁSZÁR LEÁNYÁNAK PESTI HÁZA.

Salamon Ferencz „Budapest története”-nek sajtó alatt levő kötetéből.

Zsigmond király idejében történt — bizonytalan, melyik évben — hogy a hatalmas II. Murád szultán vak öccseinek egyike a magyar királynál keresett és talált menedéket.

II. Murád szultánnak, ki 1421-től 1451-ig uralkodott, négy testvérét említi az oszmán évkönyvek. Murád két bátyja még 1421 előtt hal meg, megnyitván ennek az utat a trónhoz. Két öccsére nézve nem követi ősei azon istentelen szokását, hogy mentül előbb megölse, — de elég embertelen, hogy szemök világától fosztja meg. Öccsei Jusuf és Mahmud. Ezen ártalmatlanná tett testvérek is az oszmán krónika szerint az 1431-diki pestisben halnak el, — ha igaz.

Néhány kitűnően hiteles magyar oklevél szerint Murád szultánnak egy vak öccse Zsigmond király uralkodása alatt Magyarországon talált menedéket s maga és családja pesti lakossá lesz.

Lehet, hogy vagy Jusuf, vagy Mahmud nem halt meg a pestisben, hanem valami okból a magyar királyhoz menekült, mint menekültek volt az oláh és szerb fejedelmek a XV. század elején a szultáni trónkövetelők nem egy ízben. Lehetséges az is, hogy volt II. Murád szultánnak még egy oly öccse is, — más anyától, mint a többi, — kiről a krónikák megfeledkeztek. Van eset rá, hogy a szultáni család egy-egy fiu-tagjáról az oszmán s más kútfőkben szó sincs, hanem a Vatikán zugaiban elrejtett némely kéziratban találták nyomát. Azonban akármilyen a neve a szóban levő menekültnek, bizonyos, hogy vak volt az is. Vak fejedelem nem volt lehetséges az oszmánok trónján; — de a vak fejedelem fiait jogot tarthattak a trónhoz esetleg, s mint látni fogjuk, a Pestre települt török herczegnek volt fia, sőt fia, egy leányt is kivül.

A különös a dologban az, hogy ezt a menekültet is, mint bátyját, az uralkodott szultánt, Murádnak nevezik nálunk, — Vak Murádnak; — mert latin okleveleinkben ismételve Murád Cecus a neve. Még különösebbnek látszik, hogy nem csak neki, hanem fiának is megadják nálunk a *török császár* nagy címét. Mily büszkéek lehettek rá a pestiek, hogy polgáraik sorában nemcsak főnemesek és főpapok voltak, hanem császár is. De mivel a korpának a vendégszeretetet bőkezűen akarta ezen kitűnőségiránt gyakorolni, a polgárok egyszersmind feltékény s némileg ellenséges indulattal tekintettek, hogy a magas politika érdekében nem egy polgári jogukon törökös önkénnyel ejtett csorbát. Az ellenséges hangulat kiűti magát a Vak Murád császár megtelepedése után vagy hatvan-hetven évvel is, 1498-ban.

Vak Murád nejét is magával hozta, kinek neve *Agnes*. Egyik fiuk Daud-Cselebi. — A másik fiut Orchán bégnek nevezték. Ezek leánytestvére pedig Katalin.

Ezt a családot, melyet az oszmán háznak más férfi-tagjaiban való kihalása esetében igen jó politikai tökének tekinthetett Zsigmond király, ha nem is a lakásban szükségét szenvedő budai várba, de nem is az inkább faluszerű Ó-Budára, hanem a közelebb eső s városiasabb kinézésű Pestre telepítette meg.

A család első lakása némelyek szerint a „Paradiesom-kert”-nek nevezett házban volt, mások szerint Csabai Domokos házában. Némelyek úgy emlékeznek, hogy Szegedi Pál házában laktak; meg mások szerint nem is Pesten, hanem Szentfalván. Nem esoda, hogy eltértek a vélemények, mert egy 1498-diki tanuvallatáskor a vének, s illetőleg a tanuskodó vén-

asszonyok már inkább hallomás, mint világos tudás szerint beszélték az azelőtt vagy 60 évvel történetekről.

Bár mint volt ez, annyi bizonyos, hogy Vak Murád családja szüknek találta az első lakot. Zsigmond király kedvében igyekezett járni. Rá bízta, — ugyanazon tanuk szerint, — választson tetszése szerint Pest házi között.

Volt Pesten a Buza-piacon, mely ugy látszik a Duna-parton, az alsó Hévírrel átellenben terült el, egy kőház, melyet még azután is sokáig Bencsik háznak látunk nevezve, mikor már Bencsik nem volt tulajdonos. Ez 1432-ben adja el Deák (Literatus) Imre pesti polgárnak és vejenek, Szabó Antalnak nem több, mint száz magyar forintot. (Mai 1800 forint.) Csekély az ár, pedig nemcsak kő-, hanem nagy ház is volt, mögötte kerttel s köröskörül kőfallal.

Az eladási szerződés szavaiból azt következtettem, hogy Bencsik János fiatal örökös, s az ősszeg csekély voltából, hogy tékozló fia volt. De rosszban járt hihetőleg a vevő is, — Deák Imre és veje, Szabó Antal tán nem épen tiszteséges eszközökkel vették rá „Bencsik fiát Jánost” a szerződésre. Mindenesetre a vételár nem a legkisebb botrány lehetett ebben az egész ügyben. Mert látjuk, hogy évek múlva a pesti hajósok bírja e helyett cserében egy házat s ráadásul még 1000 forintot is ígér. (Egy mai 18,000 forintot ház felelne meg neki.)

Vak Murád családjának választása épen a Bencsik-házra esett. A király valóban neki is adta lakásul és állandó birtokul.

Az adomány nyilván 1432 és 1437 közt történt, — utóbbi év Zsigmond életének utolsója lévén. Vagy 61—66 év múlva, 1498-ban a rossz nyelvek — mert a tanuk nagy része vén asszony volt — azt hirdették, hogy Zsigmond király emberei rámentek Deák Imre és Szabó Antal házára azon parancsolattal, hogy kitakarodjanak belőle, különben az ablakon dobják ki. Egyszersmind kiutasították a bérben ott lakókat, s az egész házat felprédálták. Említik, hogy a birtokosok családi irományai is elvesztek ezen alkalmal. Némely tanu egy emlékszik, mintha Hunyady János kormányzó alatt történt volna azon, a városi szabadalmakra nézve sérelmes, de bárhol is a földön igen szarnoki eljárás.

De minthogy az oklevelek Zsigmondot és Albertet ismételve egy említi, mint a kik a török császári család tagjainak részére adománylevelet s ennek megerősítését állították ki, Zsigmond idejében jutottak azok a buza-piaci ház birtokába.

Minthogy az 1498-diki vallomások egyebekben is elárulják az emlékezés hibás voltát, kétségkívül igen hézagos volt az a birtokba vétel körülményei és modora dolgában is. Nem estek-e a korábbi tulajdonosok oly bűnbe, mely miatt a király jogosnak vélte a ház elkobzását? — Nem előzte-e meg az átvételt valamely kompenzációs egyezmény, melyet azok megbánva, ellenszolgáltak s kihitták az erőszakot? Mentül több erőszakosságot tesznek fel, annál inkább föltehetjük, hogy Deák Imréék nem voltak oly ártatlanok a dologban, minőknek az utódok akarták feltüntetni. Sőt egyenesen azon gyanura jutunk, hogy a rendkívül alacsony vételár kapcsolatban volt a király embereinek kisebb nagyobb mértékben szabálytalan eljárásával. Nem lehetséges-e, hogy Deák Imre üzérkedésből akkor kerítette kézre a házat, mikor megtudta, hogy a király akarja megszerezni?

Zsigmond király adománylevelét, melylyel Vak Murádra és családjára ruházta a buza-piac nagy kőházát, megerősítik utódai is, — s Deák Imre örökösei nem háborgatják e császári birtokosokat. Csak egy óvás tartotta fenn amazok követelését, mely Pest város jegyzőkönyvébe volt iktatva 1453-ban.

Ebben pesti Kis György, Deák Imre második veje, az ellen tesz óvást, hogy Hunyady János besztzercei örökös gróf (kétségkívül kormányzó-ságában) adománylevelet állított ki Katalin *kis-asszony*, a néhai török császár leánya számára, kinek ugy látszik ekkor apja meghalt volt. Az adománylevel azon házra szól, mely hajdan Bencsik János, később Deák Imre és Szabó Antal háza volt. Kis György óvást tesz az ellen, hogy Hunyady János vagy László király örökösen eladományozza és Katalin kisasszony bitorolva lakja azon házat. Az óvás egy évre és egy napra szól.

Ha 1453-ban Katalin még hajadon leány, már 1456-ban asszony. Ugy látszik, a család női

tagjai kikeresztelkedtek mindjárt eleinte, különben az anyát nem hitták volna Agnesnek, a leányt Katalinnak. De Vak Murád és fiai kétségkívül a Mohamedán névvel együtt megtartották vallásukat is; mert mint keresztények nem lesznek vala alkalmasak esetleg trónkövetelökként lépni fel.

Katalint Hunyady János adta férjhez salgói Török Pálhoz, az ő hű és vitéz nemes szolgájához. Kitűnik ez azon levelek egyikéből, melyeket 1498-ban az alpercek felmutatnak Katalin jogainak bizonyítékaul.

A salgói Török nemzetség fája ismeretlen. De hihető, hogy eredetére nézve török volt, s nem rég keresztelkedett ki a család. Ez is összeillene tette a házaspárt.

V. László király 1456-ban májusban kiállított adománylevele ezen salgói Török Pálra, nejeire Katalinra és maradékaikra szól, azon házra nézve, melyet Zsigmond király adott volt Katalinnak, fiu-testvéreinek, Dávid Cselebinek és anyjuknak, Agnesnek. (Ugy látszik, Zsigmond okleveleinek keltkor Vak Murád meghalt volt; vagy tán a másik fiuval, Orchánnal másutt vonta meg magát.) V. László oklevele szerint Albert király is megerősítette az adományt, s mind Zsigmond, mind Albert idejében s 1456-ban is tetteleg bírják a nevezett házat.

De Török Pál már nem él 1459-ben. Már 1456-ban az oklevél szerint sokszor ontotta vérért a török ellen Hunyady oldalánál, — így valószínű, hogy még 1456 nyarán Belgrádnál nem élte túl nagynevű gazdáját a hű szolga.

Katalin másodszor ment férjhez lptai Nagy Jánoshoz. Már 1459-ben ezt találjuk Katalin férjének nevezve.

Az oklevél azt bizonyítja, hogy a buza-piacon fekvő háznak *sejt* Katalin 50 forintot váltotta meg a régi tulajdonos, Deák Imre vejétől, pesti Kis Györgytől, minél fogva ez, valamint neje Ilona és hasonló nevű leánya s minden maradékaik lemondanak minden tulajdonosi jogról.

Tudjuk, hogy ugyanezen pesti Kis György tesz óvást az ellen, hogy Katalin kisasszony bírja és lakja ama házat, mit bitorlásnak nevez.

Az úgy csak egy világos, ha föltesszük, hogy Deák Imre halála után az egyik veje, Szabó Antal, a ház egyik feléhez, a másik vő, Kis György, a másik feléhez tartott jogot. Az 1498-iki pörben a másik felházról nincs szó, csak Deák Imre örökösei az alpercek. Ha tehát ez 1453-ban még óvást tett a bitorlás ellen, 1459-ben az úgy ki volt e részről egyenlítő. Feltűnő itt nemcsak az ősszeg csekély volta, hanem az is, hogy a felház sem több, sem kevesebb, mint épen ötven forint. Ez világot vet visszafelé az ügy kezdetére. Ugy látszik 1432 körül s azóta is az országos kormány kész lett volna Deák Imre családjának pénzbeli kárpótást adni; de egy denárral sem többet, mint a mennyin az vette volt Bencsik fiától. Azonban Deák családja mindaddig nem akart ebbe egyezni. Most a kiegyezést, ugy látszik, Hunyady János özvegye, Szilágyi Erzsébet hozta létre.

Mert 1498-ban az egyik tanu, Horvát Benedek özvegye, emlékszik arra, hogy Hunyady János kormányzó özvegye adta Katalinnak az 50 forintot, mondván: „Édes leányom! Aztán meg ne feledkezzél erről, mikor majd az isten érett kort enged megérned.” Utóbbi szavak igen különösen hangzanak; mert elég érett koru lehetett már Katalin az ő második házasságában!

De hogy Szilágyi Erzsébet közbenjárására történt a kiegyezés, azt igen hihetővé teszi az a körülmény, mely szerint a kiegyezés az ó-budai káptalan előtt történik, — a kormányzó pedig, mint anyakirálynő, az ó-budai királyi várát bírta és lakta.

Az pedig egészen szabálytalan s a város törvényeivel ellenkező dolog volt, hogy egy-egy házvétél, minőknek a fentebbi mondatik, bármely más forum, mint a városi hatóság előtt történjen. Ez a szabálytalanság lehetett egyik oka, hogy Pest város tekintélyesebb polgárai hajlandók voltak a kérdésben a Hunyady-ház pártoltjai, a török császári család tagjai ellen vallani. 1498-ban a tárnoki szék előtt Deák Imre utódtai nagy súlyt helyeznek a budai káptalan illetéktenségére a házvétélben. De a tárnokmester, Ráskai Balázs ezen ellenvetést itéletében hallgatással mellőzi.

(Vége köv.)

HUGO VIKTOR UNOKÁI KÖRÉBEN.

A nagy költő, kinek halálát gyászolja most Franciaországgal az egész világ, a költői kedély szívérványának két szélső prizmatikus színt egyesítette magában abban a bámulatos vegyületben, melyre soha sem volt még példa a világ-irodalomban. Az erő és a gyöngédség, a fenség és a naivság fonódott össze benne oly bensőle-

Imádták a gyermekeket. Már ifjú korában apa volt, nem csak természetileg, de erkölcsi hívás alapján. Semmit sem szeretett úgy, mint epizódokat eleveníteni föl fiainak és leányainak gyermekkorából. Milyen kedves közvetlenséggel adja ezeket vissza halhatatlan műveiben, az „1793-ban”, az „Art d'être grand père”-ben stb. Az elhagyatva bezárt gyermekek merengése az ablakon berepült legyen, tudatlan játéka a

nap azokkal mulattak, míg Hugó Viktor élvezettel leste örömeiket. Egy nap azonban a galambok kiestek a kegyből. Mi bünt követhettek el, senki sem tudta, de a költő emlékezett a leánykái közt lefolyt következő jelenetre. A megharagudott gyermekek fogták a galambokat s nagy beszédet tartva hozzájuk, kibocsátották őket az ablakon, bosszusan mondogatva: „Igy ni! Majd megtanítunk titeket rosszaknak lenni,



HUGO VIKTOR RAVATALA AZ ARC DE TRIOMPHE ALATT.

ges összeolvadással, a mint csak a természetben tapasztalhatjuk, mely féktelen és simulékony, hódító és meghódoló egyszerre. Nehéz eldönteni, hogy melyikben volt nagyobb: a képzelhetlen, szörnyeszerű szenvedélyek viharzásának festésében-e, vagy pedig a gyermekkedély ártatlan játszásának eredeti bájjal való visszaadásában. Mindenesetre nemcsak az embert, de a költőt is jellemzi az a családiasságban meghatározó kör, melyet az őz nagypapa körül csoportosulva tüntet föl rajzunk.

kezükbe akadt könyvvel, a komolykodó kis lányok beszélgetése egymás közt születések felett, mindmegannyi ragyogó lapjai e naiv költészetnek. Meglepett mindent, a mi a gyermekek lelki életének oly mélyeséges mély titkaira van vonatkozással, s az egyszerű észjárásukban nyilatkozó benső igazságokat a magok cziczomázatlan fenségökben tárta a káprázó világ elé.

Egy még kiadatlan verses művében dolgozta fel a következő jelenetet is, mely két leányával történt. A kicsikék galambokat kaptak s egész

most kinn lesztek bezárva. S a galambok kint maradtak bezárva, azaz száműzve lettek. A mint pedig a galambok odajöttek csőreikkel verdesni az ablakot, kérve a bebocsátást, szigorú hangon ismételtgették: „Nem, nem, maradjatok csak fogva!”

Jersey szigetén töltött száműzetése ideje alatt is hetenként maga köré gyűjtötte a költő a szegényebb sorsúak gyermekeit s őket megvendégelte. Ugyanazt Párisban is nem egyszer gyakorolta s nem volt képzelhető meghatóbb látvány,

mint az őz nagyember köré zibongó csevegés-seregű apróság. Az ő lelke elég gazdag volt arra, hogy a kisedeknek is juttasson azokból a sugarakból, melyekkel az emberiség küzdő és dolgozó osztályosait övezte.

Gyermekeit részint a halál, részint a kegyetlen végzet ragadta el köréből s csak unokái maradtak mellette. A most már serdülő félben levő két unoka, Janka és György, kiket képünk mutat, már 1871-ben árva lett, midőn atyjuk, Hugo Károly, a költő legidősebb fia, meghalt. Már ezelőtt is kedvencei voltak az öreg költőnek. 1870-ben szeptember 30-án a „kis Jankához” születésnapjára ódát írt s a következő év júliusában fia halálát siratva névszerint megemlíti unokáit.

A későbbi években egészen unokái között élt. György tizennégy hónappal idősebb, mint Janka, ki nemrég töltötte be a 15-ik életét. Anyjuk, ki férje halála óta Hugo Viktor háztartását vezette, később Lockroyhoz, az ismert radikális képviselőhöz ment nőül. A gyermekek mindig ott

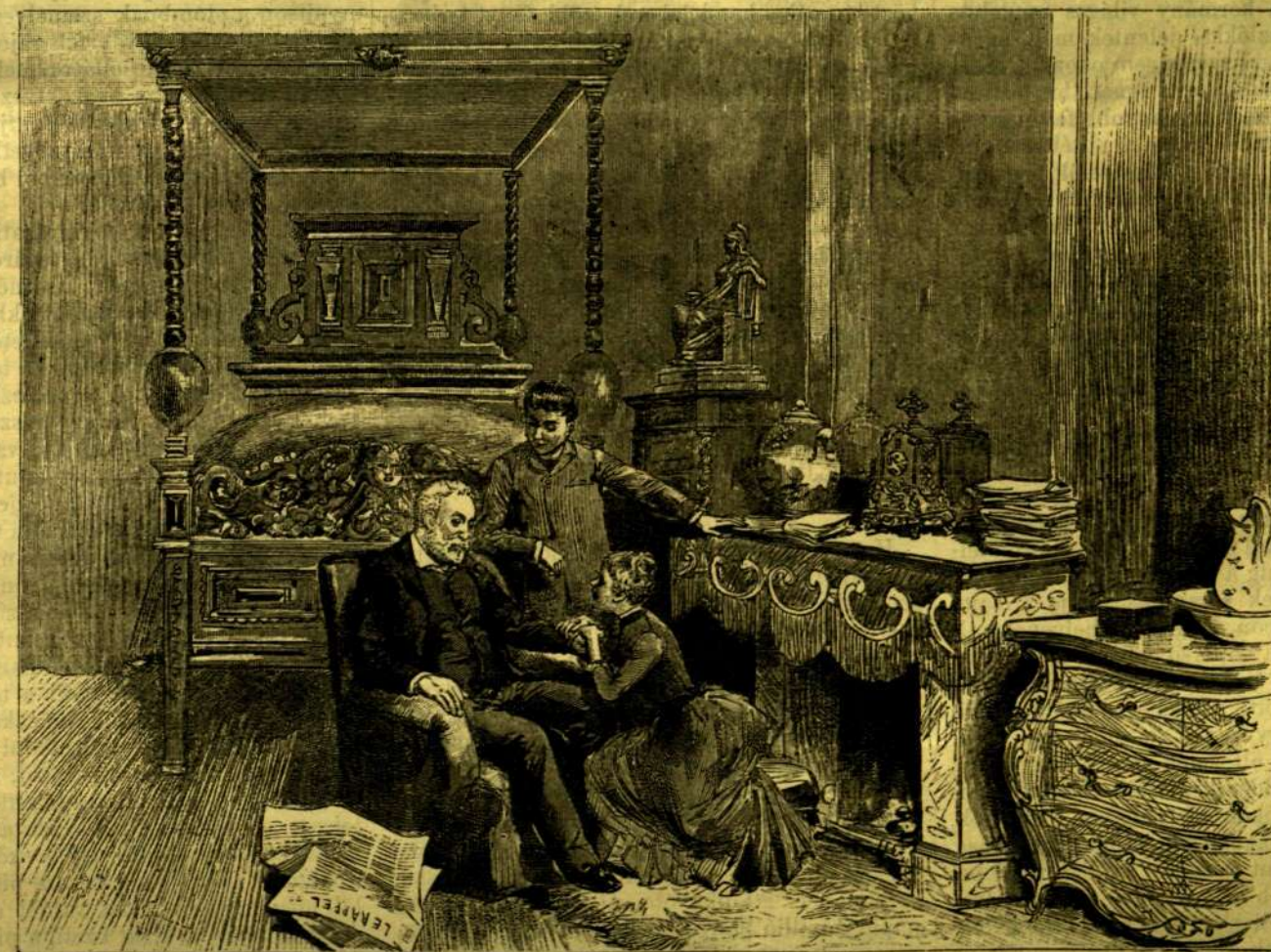
óta nem ünnepeltek iránt annyira soha, mint a francziák most elhunyt nagy fiát s az irodalom óriás hatalma a társadalomban talán még akkor sem nyilatkozott annyira. Előre lehetett látni, hogy annak a férfinak temetése, kit csaknem félistennek tartott kora, a lelkesedésre mindig kész párisi nép körében impozans lesz! Maga a költő meghagyta ugyan végrendeletében, hogy fakoporsóban s a szegények temetésénél követett szertartások szerint tegyék holttestét örök nyugalomra: azonban e rendelet, bár betűszerint értelemben teljesítették is, nem gátolta meg a temetés nagyszerűségét. A gyász- eset hírére rögtön maga a kormány felajánlotta, hogy a temetés állami költségen eszközöltessék, a holttestet az Arc de Triomphe alatt közszemlére tették ki s — a mi hallatlan lett volna rendes időben — egy templomot fosztottak meg rögtönözve egyházi jellegétől, hogy az utolsó szentségeket visszautasító költőt világiasan temessék el oly helyre, hol a halhatatlanok földi maradványai nyernek nyugalmat. Egyetlen za-

De bármily nagyszerűnek s bámulatosnak tartották előre is a nagy költő temetését, az események minden várakozást felülmúltak. Nincs szó, a mely e nemzeti, sőt, mondhatni, kozmopolitikus gyászünnepeket kellően képes lenne jellemezni. Félzsázad óta, midőn a Nagy Napoleon földi maradványait ugyancsak az Arc de Triomphe alól a rokkantak palotájába vitték, nem volt ilyen nagyszerű ünnep Párisban sem. Az élénk s ezer feju világáros egész héten ez eseménynyel foglalkozott, minden más háttérbe szorítva. A diadaliv körül napokon át folyton — éjjeli órákat sem véve ki — zibongott a tömeg. A gyászmenetben különböző testület vett részt mintegy 800,000 taggal s e mellett tömve voltak az utcák, a merre a menet elvonult. Az ablakokért, honnan azt látni lehetett, mesés árakat fizettek.

A diadaliv alatt emelt óriási díszravatal készítését is sok ezren nézték folytonosan, úgy hogy a környéken valóságos vásár keletkezett. A május 30-iki éjjelt igen sokan töltötték a diadaliv



HUGO VIKTOR A RAVATALON.



HUGO VIKTOR UNOKÁI KÖRÉBEN.

voltak nagyatyjukkal, még ha nagyobb testületeket fogadott is. Az utolsó órákban is velők foglalkozott s legutolsó érthető szava ez volt: „Adieu, Jeanne!”

HUGO VIKTOR TEMETÉSE.

Hosszu eseményekben gazdag életet nyújtott a végzet Hugo Viktornak s már életében megadta neki azt a boldogságot, hogy lássa milliók, az egész művelt világ hódolatát. Voltaire kora

varó hang sem emelkedett fel az egyes társadalmi osztályok ellen sokszor éles harcát vívó költő ellen, maga a párisi éresek, kinek papi szereplését a haldokló körül visszautasították, meleg szavakban emlékezett meg a nagy emberről; s csak a temetés után tiltakozott a Pantheon egyházi jellegének megfosztása miatt. Első sorban minden franczia csak franczia s a nemzeti dicsőséget érezték mindannyian. Hugo Viktor ezt sokkal inkább emelte, mint bárki kortársai között.

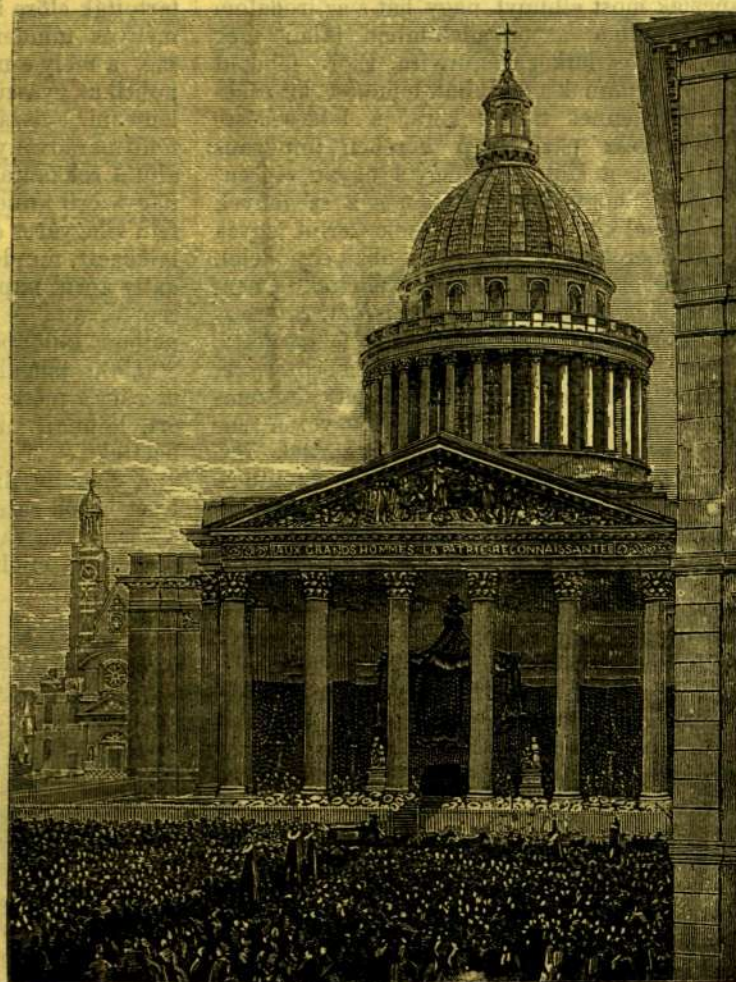
körül, hogy lássák a koporsó elhozatalát a költő házából. Másnap, vasárnap reggel 10 órától délután 6 óráig a ravatal közszemlére volt téve, katonák s tanulók tartották diszorséget. Roppant nagy és sötét selyemlepel borított mindent, közben koszorúkkal díszítve. Több százezer ember vonult el itt egymásután. Éjjelre óriási kandelaberekben zöld tüzet gyújtottak meg s testőrök fátylakat tartottak. Az utcái lámpáit a Concordia-téről a Place de l'Etoile-ig fátylakkal vonták be, valamint a diadaliv környékét is.

A diadalkapu, melynek boltozatában a költő holttesté nyugodott, a legnagyobb ilyen műemlék a világon. Magassága 49 méter, szélessége 44 méter, vastagsága 22 méter. Utána legmagasabb a Konstantin-diadalpura százötvennyolc csata, ostrom és városok bevételével van bevéve. Ezek között harmincz döntő győzelem volt. A diadalív építését 1806-ban kezdték a nagy hadsereg tiszteletére; hosszú ideig félben hagyott. Folytatták 1823-ban és bevégeztek 1836-ban, Lajos Fülöp király alatt, ki azt a francia hadseregek dicsőségének szentelte.

Junius 1-én, hétfőn, a temetés napján, már kora reggel rendőrök s katonák csinalták helyet az Arc de Triomphe körül s hat órától kezdve szakadatlan sorozatban érkeztek a küldötségek s testületek, hogy a számukra kijelölt helyet elfoglalják. Bámulatos ügyes rendezésről tanuskodik, hogy semmi rendellenesség sem fordult elő s mind az ezerkötőzöld küldötségek baj nélkül megtalálta kijelölt helyét a diadalívtől minden irányban szétterjedő széles utcákon. Tíz órákor már minden helyet elfoglaltak, egyetlen bejelentett küldötséget sem maradt el; mindenféle testületeket lehetett látni koszorúkkal s másnemű jelvényekkel. Mintegy 8 csoportot képeztek az anarkhisták, kik a kormány világos rendelete ellenére vörös zászlókkal jelentek meg, azonban különben semmi zavart sem okoztak. Számos egészen sajátos nevű ismeretlen testület is jelent meg s köztük legnagyobb feltűnést és lelkesedést keltett az «1852-iki elítéltek» csoportja. A koporsó körül a képviselők, szenátorok, a diplomáciai testület, más főbb emberek s a családtagok foglaltak helyet. Tíz órákor Chopin temetési indulója s fátýollal bevont dobok pergése jelölte az ünnep kezdetét. Hat beszédet tartottak e helyen: Floquet, a kamara elnöke, Leroyer, a szenátus elnöke; Augier, Emil, az akadémia nevében; Goblet, a közoktatásiügyi miniszter, s végül Michelin, a párisi községi tanács elnöke.

A rövid beszédek után kevéssel 11 óra előtt levették a koporsót a ravatáról s egyszerű kocsiara tették, mely mellett iskolás gyermekek légiói által körvezeve tizenegy nagy koci ment tele rakva virágokkal s koszorúkkal. Három teljes óráig tartott, míg a menetet a Pantheonig érkezett. Elöl mentek a tanulók, majd a saját képviselői s Besançon, Hugo szülőhelyének küldöttei. Közvetlen a koporsó előtt a nagy színház s az akadémia tagjai. A koporsó után jött Hugo György, a költő unokája, azután az előkelőségek, majd egy csapat katonatiszt s végül testületek. Feltűnő öltözetek nem voltak ritkák, különösen a külföldi képviselő testületek részéről; arab főnökök diszruhában, tűzoltók, tornászok egyenruhában stb. A Champs Elysées, Concorde-tér, Saint Germain és Saint Michel boulevardok, a főbb helyek, ahol a menet elvonult, szorongásig ellepve; még a fák s a kényekben is foglaltak egyesek helyet és a Szajna partján néhol annyira összeszorult a tömeg, hogy némelyeknek térdig a vízbe kellett szorulniuk. Bármily nagyszerű volt is különben a menet, nagyon kevéssé volt gyászmenet jellege. A «Marseillaise» s más hazafias dalok gyakran felhangzottak s a néző közönség tapsolással és éljenzessel adott érzelmeinek kifejezést, mely különösen igen élénk volt, midőn Elzasz küldötségei, Alexandria és Rio Janeiro polgárai elvonultak.

A Pantheon körül volt a körmenet valódi fénypontja. A ravatalt a kriptá előtt helyezték el s a szónokok s a főgyászolók a lépcső fejeinél foglaltak helyet. Csak a saját képviselői s kiváló



A PANTHEON, HOVÁ HUGO VIKTORT TEMETTÉK.

egyének bocsáttattak be a templomba. A gyászmenet többi tagjai sorban elvonulva a kapu előtt, lehajtott zászlókkal, pár percze megállapodtak s letették a koszorúkat. Az oszlopok közt lámpák s kandelaberek zöld fényt terjesztettek. Két óra tájban kezdődött ez az elvonulás s hét óra lett, midőn a párisi rendőrség, a menet utolsó testülete is elvonult a Pantheon kapuja előtt. Ez alatt oda benn ismét szónoklatok tartattak, De l'Isle gróf a költők, Jourde a hírlapírók s Claretie, Ulbach az írók s Got a színészek nevében. S mindez a legnagyobb rendben s pontossággal folyt le.

Valóban fejedelmi temetés volt, melyet még nagyobb tesz az, hogy minden hódolat önkényes és feltétlen volt. Az irodalom emberei büszkék lehetnek s önértékeléssel tekintenek a jövőbe, látva, hogy ünnepelték közöttük az elsőt s legnagyobbat!

A TEJGAZDASÁG A KIALLITÁSON.

II.

Ha a városi tejeleket közhasznosságu szempontjából akarjuk vizsgálni, erre nézve mintánál szolgálhat a budapesti központi tejesarnok, mely külföldi, angol és német szakértők tanúságai szerint is példányszerű berendezéssel bír. A budapesti központi tejesarnok, melynek kóstoló helyisége, hetenként háromszor működő gépeivel a kiállításon a Haggenmacher-féle sörsarnok társaságában egy kis teraszt foglal el — a főváros közelében és a szomszédos megyékben lakó 51 gazdának szövetezete 1713 tehénél, a fővárosba küldött tej közös kezelése által való értékesítésére. A tejele 1883. szeptember 20-ika óta áll fenn, s a mai napig 3 millió liternél több tejet szállított a főváros piacára s jelenleg állandóan 20,000 lélek fedezi onnan napi tejeükségletét. A szövetezetei helyiségei a Karpenstein-utczában nagy épületesorportot foglalnak el s itt állítatnak föl mindjárt megérkezésük után az összes szövetezetei szállítók edényeinek sorban, födelek levételén, mire a főtejekelő tartalmukat egyenként megvizsgálja szagra, izre, színre, hőmérsékletre és sűrűsége való tekintettel s az így észlelt eredményeket följegyzik.

Az átvett tej háromféle lehet. A szabályszerűnek talált tej a közös nagy gyűjtőmedencébe öntetik; az olyan pedig, mely valami részben a szabályszerűtől eltér vagy a főzésnél összefut, nem adható el mint teljes tej vagy tejszín, ha-

nem ha vaj- és sajtgártásra még használható, ily melléktermékké dolgoztatik át, s ily tejéret leszámolás után az illető tagnak literenként 3 kr. térítetik vissza. Végre az olyan tej, mely még melléktermék előállítására sem alkalmas, egyszerűen hasznavehetlenné nyilvánítatik s a savóhoz vagy a kanálisa öntetik, s az ily tejéret az illető tagnak semmi fizetés nem jár. Külön esetet képez, ha a tej egyenesen hamisítottnak találtatik, a mennyiben a tagnak ekkor nem csak fizetés nem jár, de öt 50—100 frtg terjedhet egyezményes büntetés is sújtja s harmadszori ismétlődés esetében a szövetezethez való kizárás.

Ezek azok a garanciák, melyek a közönségnek a jó tej élvezését biztosítják, de legnagyobb garancia ezenkívül még, hogy minután a csarnokba érkezett tej jégűtőkészülék segítségével 2—4° C-ra hűtetik, mindaddig, míg a szállítás kezdetét veszi — egyetlen egy liter tejet sem bocsátanak forgalomba addig, míg legalább 1000 — de többnyire 2—4000 liternyi mennyiséggel össze nem lett keverve. Az edények és palackok mosásának oly fontos teendőire a helyiségben 2 nagy mosóhelyiség van berendezve, melyek egyikében 8—10, a másikban 16 személy végzi a beküldött edények és palackok tisztántartását.

A bádóg edények kezdetől fogva a mödlingi Kleiner és Fleischmann cégétől lettek beszerelve, melynek edényeit a cizézés ártalmatlansága és tisztasága jellemzi. De mivel a pár hónapon át használt bádógedények fényüket elvesztve nehezítették a tisztántartást, azért a szövetezete legújabbban az üvegpalackok rendszerre ment át, míg a palackok levő kaucukgyűrűk a legdrágább minőségű parah-gumiból készítték. A jelenleg már használatban levő üvegpalackok mindegyikére fel van jegyezve az ár, a tej mennyisége, aztán porcellán-dugóval befűdve, ölömplembe elzártnak, mely utóbbi a központi tejesarnok betűivel s az illető nap keltevel van ellátva. A tejhordó személyeztet e mellett egészen a vevő konyhájáig szállítja a tejet, hogy alkalmas nyújtson a plombank személyes eltávolítására. Külön ellenőr ügyel fel rájuk, s mindenki panaszkönyvvél van ellátva, mely által a közönség minden panasza az üzemvezető tudomására juthat. Végre a főváros 36 pontján vannak még fióküzletek, melyekben a szövetezete ölmazarával ellátott csapos edényekből bármely órában kapható tej és tejtermék.

Mind e szigorított elővigyázati rendszabályok épen nem fölöslegesek a fővárosi cseledek kitanult furfangja mellett, kik még mindig huznak a régi piaci bevérsárlásokhoz, a mikor a «rendes kuncsaftok» megillető borraivalokon kívül még felre is rakhatták a tejénekből. Még most is megteszik, hogy a palackokról az ölmazart leszedve, a tej egy részét leöntik s a hiányzó részt vízzel pótolják, vagy pedig a tejesarnokból való palackokba az utczán áruolt kofától vesznek tejet s a pár krajczármnyi különbséget zsebre rakják. A központi tejesarnok szállító rendszere mellett azonban mindenki tülteheti magát s manipulációkon.

Naponta 7300 liter tej érkezik be jelenleg a szövetezetei tagoktól a központi tejesarnokba, s e tejből körülbelül 5500 állandó magánvevő elégettetik ki. De ezenkívül a tejesarnok látja el tejjel az egyetemi kórházakat, a vörös-kereszt-kórházat, a kereskedelmi és Batizfalvy-kórházakat s számos kávéházakat, sütőt és cukrászt. Mindez érthető, ha tekintetbe vesszük a tejesarnok tejének átlagos zsírtartalmát, minek következtében 4 liter tej a központi tejesarnokból 5 liter (hamisítatlan) piaci tejnek felel meg, úgy hogy ha valaki a központi tejesarnok tejet 15 kral fizeti, a piaci tejet pedig 12 kral, még mindig olcsóbban kijön amazzal, tekintve nagyobb táperjét.

A tejesarnok kóstoló helyiségének egy külön termében a Magyarországi előállított sajtok és juhturók, mintegy 40—50 faj, vannak kiállítva Takáts Lajos, a hatvani-utczai jó nevű csemegekereskedő szakavatott kezelése alatt. Az újabb Nemzetországon is utazott francia sajtgyártásnak, különösen a brie- és camembert-fajoknak minden terméke, meg az utazásra legnehezebb s Voralbergen kívül csak Alguban készített gruyère és emmenthal, továbbá a hollandi és svájci sajtok s romaturok is kitűnő utazásokra alkalmas Magyarországon. Kevesebb vagy épen semmi követésre nem találnak a né-

met specialitások, az úgynevezett «Kräuterkäse»-k, s a tiltsi kövér sajt, melynek ugyan érése lassu, de medvesen annál könnyebben eltartható. Mert meg kell jegyeznünk, hogy általában a magyar utazott sajt készítmények, habár teljesen kiállják is a versenyt izletesség tekintetében a külföldiekkel, problematikusabb értékűek már a tartósság tekintetében. Mind attól függ, hogy fenn fogják-e tartani magokat azon a színvonalon továbbra is, melyen a kiállításra szánt küldemények állanak, s a mely színvonal ez idő szerint a legkisebb kívánnivalót sem hagyja fenn. A mi különösen a gruyère sajt magyarországi készítésének főfontosságát illeti, ez főképen abban áll, hogy újabbban a gruyère minősége általában hanyatlott, a mennyiben jelenleg a tej javából emmenthal csinálnak, s csak rosszabb részét dolgozzák fel gruyèrenek.

Egyes fajok közül kitűnőket állítottak ki: a Verseez mellett, Vajkovecz megtelepedett hollandi van Royen, ki sajt készítményeihez már is három gazdaság tejet használja fel, s kinek füstölt piros és füstötlen eidami sajtjai a legjobb eredetűek lehetők párhuzamba. Seldern gróf motesitzi telepén pármezán sajt készítésével is foglalkozik, és egy kitűnő csemege-sajtjával: a fromage de Hongrie-val. Gróf Schönborn munkási uradalmából igen jó svájci sajt kerül ki, mely teljesen bir a jó sajtok azon kelleivel, hogy lenyelés után kellemes utóíz hagy hátra. Kevesebb sikerrel az imperiálnak honi készítése, s általában a csemege-sajtok, melyek közül még Bodiczky küldött be Szent-Mártonról, továbbá a kassai gazdasági intézet (imperiált) és Dreher Szent-Lászlórol.

Minden tekintetben pompás a bajor herceg (királynőnk testvére) izletes romatúra. Dicséretes eredmények számába jöhetnek még a mármoroszigeti sajtövezeteket gruy-sajtja, valamint gr. Dessewffy gruy-sajtjai Fintáról, a lipótújvári földmives-iskola májusi juhturója, a közepi kaskavál-sajt, s Zamojszky negyféle sajtja, melyek között elsőre kétségen felül az igen finom schwarzenbergi tarthat számot. A kesztelyi gazdasági egylet végre eidami és limburg sajtokkal vesz részt, Szombathely pedig a hazánkban tudunkkal egyedül ott gyártott kvarglikkal.

Aligha csalódunk azonban, ha az összes magyar sajt készítmények közt a téglasajtoknak adjuk az elsőseget, melyek közül a Lillia-féle pécsi ujfalusi, Eperjesről, s még inkább a palocsai Pollner-féle kövér téglasajt, nem csak hazánk, de az egész világ legjobb terméke közé sorozhatók. A palocsai sajt kétségen kívül föltűnést fog okozni egy a jury szakköreiből, mint a nagyobb közönség előtt, kár, hogy legalább a kiállítás területén levő vendéglősök nem vállaltak eddig is nagyobb közvetítést ez elsőrendű csemegezikben.

Hiányzik még a bemutatott sajtok sorozatából a már meglehetősen piaczacsal rendelkező hortobágyi telep sajtja, továbbá a kolos-monostori gazdasági intézet jó készítménye; ezek valószínűleg csak később fognak megérkezni. De hiányzik az erdélyi havasi vidékeknek több oly jeles tejterméke, mint a fűszeres bivalytej, az édes orda, a kellemes savanykasságu bámos is, melyekről nagy kár, hogy nem volt gondoskodva, hazai tejezdaságunk képének minél teljesebbé tétele szempontjából.

Végül egy pár szót még tejezdaságunkról a közgazdaságtan szempontjából, mintegy mutatójául annak, hogy az elért eredmények után is mennyi teendő várkozik még ezen a téren ránk. Meglehetősen biztos statisztikai adatok alapján Magyarországon nagyobb tejezdaságaiól mintegy 6000 tehén teje árusítatik el a városokban, 3000 tehén teje pedig vajjá és sajtjával dolgoztatik föl. Egy év alatt 14 millió liter tej jó forgalomba, körülbelül 1 millió forint értékben; 200 tehén teje pedig tejesarnokokban értékesítettik. Legtanulságosabb adat azonban, hogy csak a mult év folyamán csaknem 20,000 méter-mázsára ment a behozott sajt mennyisége, a mi másfél millió forintnak felel meg. A tejkállítás legszebb tanulsága, hogy minde szükségeslet honi sajtjal lehetne fedezni, mely izletességben, olcsóságban semmiben sem áll hátrább a külföldinél, föltéve, hogy kereskedő-körünk megragadják e részben is a kezdeményt.

V—i S.

A COCA-NÖVÉNY.

Az általános elterjedt régi narkotikus szerek mellett újabbban mindinkább divatba jő s nagyobb elterjedést nyer a coca-növény, melynek élvezetét kiváló orvosok is ajánlják.

A coca nem ismeretlen növény. Peruban már ösdők óta használják és pedig oly általános, hogy a spanyol hódítók is megismerkedtek vele. Hogy közel négy század alatt a dohány mellett a coca épen semmi jelentőségre nem tett szert Európában, az csaknem érthetetlen, legfőképp úgy magyarázható, hogy az indiánok a coca-növényt (Erythroxylon Coca) rendszeren bagózza élvezik, mely rut szokást, épen úgy, mint az indiánok már tették is, az európaiak csak megvetéssel néztek, a nélkül, hogy utánozni akarták volna. Maga a növény bokor alakú, s az Andések nagy részében vadon terem, de e mellett nagy mennyiségben tenyésztik. Régen az inkák birodalmában a coca leveleit pénz helyett is használták, mint még nemrég a dohányleveleket némely néger-törzseknel. Ma is minden benzszült is igen sok európai rendszeren használja a cocát, valóságos életszükség az náluk. Akár a hegyek tetején vadász, akár a bányákban dolgozik, időről-időre előveszi az indián coca-táskáját (cupsa) s szertartásos mozdulattal vesz belőle egy darabkát (acullico). A benzszültök naponként három-négy darabot vesznek. Weddel, ki Bolíviában hosszabb ideig tartózkodott, azt állítja, hogy a benzszültök a cocából naponként átlag 30—45 gramm súlynyit fogyasztanak el, ünnepnapokent kétszer annyit.

Felhasználási módja szerint a cocának hatása különböző. Mint ital vagy thea könnyű izgatottságot okoz, melyet ébrenlét követ. Ha kissé erősebb az ital, bizonyos fokig az éhséget is ellen-súlyozza s annyira élénkíti az erőket, hogy nehezség nélkül képes az élvező magasra menni, nagy terheket viselni s gyorsan mehet fáradság nélkül. Az indián azonban jobban szereti a cocát bagolalkálni élvezni, midőn hatása lassan áll be s növekszik. Ritka esetben történik meg, hogy egyesek közvetlenül a coca-leveleket élvezik, az ilyeneket lenézik s «coqueros»-oknak nevezik, mely elnevezés körülbelül a mi részegeskedőnk nevével egy. Általában azonban még ez esetben is nagyon mértékletesen élnek az indiánok ez itallal s megrögzött részegeskedők hiányoznak náluk. Mértékletesen használva pedig a coca nemcsak nem árt az egészségnak, sőt inkább használ. Az indiánok között igen gyakori az öreg ember, holott mindenik kis gyermek korától élt cocával. Tschudi oly perui benzszültökről is beszél, kik majdnem 130 évesek voltak, kik tehát legalább 2700 font cocalevet fogyasztottak el, de azért egészségük teljes épességben maradt.

Ez új narkotikus szer hatására nézve az indiánok általában azt tartják, hogy az éhséget és szomjúságot enyhíti, de a testet erősíti s az étvágyat nem rontja. A fentebb említett Tschudi beszéli el többek közt, hogy egykor egy Hatan Huamang nevű indián napzsámosa volt, ki tisztán cocával élt. Ott nap alatt, míg az ő házában volt, nem evett semmit s naponként csak két óráig aludt, bár a többi időt fáradságos földassal töltötte. Azonban minden 2—3 órában mintegy 15 gramm cocalevet rágott össze, az «acullico» folyvást szájaiban volt. Munkája bevégezése után ura két napra magával vitte a hegyek közé s ez idő alatt nemcsak versenyt gyalogolt a lovagló Tschudival, de a pihenő helyén is elvégezte a rendes teendőket. Ez az ember a falusi lelkes hiteles állítása szerint akkor 62 éves volt, egész életében soha sem betegeskedett s most is ajánlkozott, hogy hasonló munkát szívesen elvégez, csak elegendő cocát szerezzenek számára.

A cocát kezdetben a tiritók mindenkép üldözték, később maguk is használták. Don Antonio Julian jezsuita már melegen szólalt fel mellette s «Perla de America» című művében sajnálatát fejezi ki, hogy Európában a kávé és thea helyett nem e növényt használják s «a szégyének nem szerethetik meg a jó szert az éhség és szomjúság ellen, valamint hogy «munkásainknak nehéz foglalkozásai közben ez erősítő növény nem áll rendelkezésükre».

1793-ban Don Pedro Nolasco Crespo rendes coca-részletek szétosztását ajánlotta oly egyének között, kiknek fáradságos munkájuk van. Tschudi különösen ajánlja e növényt a matrözoknak, nem csak erősítőül, hanem hogy a só-

zott lelmi szerek káros hatását vele ellensúlyozza. Schlechtendal azt állítja róla, hogy az idegeket megerősíti, sok gyomorbajt, hypochondriát meggyógyít s ezért igen celszerű volna Európába hozni. Johnston híres művében, mely magyarul is megjelent, részletesen foglalkozik a cocával s habar azt hiszi, hogy a tengeri út alatt a növény ereje meggyengül, állítja, hogy annak ugy a testi, mint a szellemi munkára vonatkozólag nálunk is jó hatása van.

A coca leveleinek legényesebb részei a cocain, egy jegecedett alkaloid, valami illatos mezegeterű állomány s illó aetheri olaj. Ez utóbbi egy év alatt magától is eltűnik a leveleiből s ezért Johnston azt ajánlja, hogy Európába legezelszerűen friss levelekből készített extractumot hozni. Szellemi túleröltetés, lehangolt kedélyállapot ellen az ily extractum is igen jó s e mellett kétségtelen, hogy a test erejét nagyon fokozza. Waston, az angol gyalogló, rendszeren élt cocával. A coca kevésbé ártalmas mint a dohány vagy épen az opium, s valószínű, hogy már a közel jövőben Európában is nagy mértékben fogják használni.

EGYVELEG.

* Nemzetközi fényképképzés lesz ez évben szeptember és október hónapokban Portugál Oporto nevű városában, melynek tárgyát tisztán fényképek s erre vonatkozó készülékek képezik.

* A dán részeg kórházában — Heimdalsban, Tönsberg mellett — a felvett betegek két harmada teljesen kigyógyult a részegkedésből s a többinek nagyobb része is jelentékenyen javulva hagyta el a kórházat.

* A török szultán hosszas ellenkezés után beleegyezett, hogy a háremhölgyek velocipéddekkal mulassák magukat a palota kertjeiben s e célra 80 különböző alaku velocipédet rendeltek meg Angliából. * Egy lívornói gazdag görög kereskedő nemrég igen fényes bált adott, melyen a résztvevő nők drágaköveit is nagy összegeket képviseltek. A háziur minden férfi vendégének egy mellűt s minden nőnek egy drágaköveket kirakott karperecet adott; a kotillon alatt egy fehér számról jart meg a tánc-teremben, megrakva kamélia- és rózsacsokrokkal, melyek atlasz szalagokkal kötöttek hozzá. Csak e kis játékszerek, melyek egyenesen Párisból hozottak, mintegy 8000 forintba kerültek.

* Az ölebek mellett most más kedvező állatok is visznek excentrikus amerikai hölgyek a társaságba. Rensselaer asszony New-Yorkban a színházba is elhordja kedvező tekintetűkét, széles kék atlasz-selyembe burkolva, külön szolga kíséretében. Ugyanott egy más hölgy, Mc. Clellan Mari kisasszony, tíz fehér patkányt hord páholyába. A harmadiknak, Stont asszonynak, nem kevesebb mint 60 fehér patkányja és egere van, melyeknek külön szobát rendezett be, idejének nagy részét velök tölti s minden vendégének bemutatja őket.

* A szavak változatossága bizonyos tekintetben a műveltség mértéke. A tudósok azonban kimutatták, hogy e változatosság egyes embereknél igen csekély. Még a leghevesebb írók s szónokok is ritkán használnak többet tízezer szónál, közönséges műveltségű emberek pedig legfeljebb 3—4000-et, holott bármely fejlettebb nyelv szókincse a százezeret jóval meghaladja. Shakespeare szókincse összes műveiben csak 15,000 volt, Miltoné 8000. Az ó-testamentomban, melyet oly sok ember írt, csak 5642 szó van s az egyiptomi összes hieroglyphákban nem fordul elő 800 szónál több.

* Himlő és a haj színe. Egy amerikai orvos, ki 40,000-nél több himlőbetegét gyógykezelt, azt a tapasztalatot tette közzé, hogy e betegség vörös vagy erősen szőke haja embereknek soha sem fordul elő.

* A német földalatti táviró-hálózatot 1881 végével fejezték be. E hálózat 221 várost köt össze, s Königsbergből Strassburgba, Borszólótól Emdenig s Thornból Achenig terjed. Az első kábel Bertinből Halléig 1876-ban készítették s azért folytonosan terjesztik a hálózatot. Az összes költség 30 millió márkát jóval felülhaladt. A folyókba 70 kábel darabot süllyesztettek el.

* A görvélly ellen az angolok egész a mult századig hathatos gyógyszernek tartották a király érintését. 1664-ben május 14-én II. Károly király erre vonatkozólag a «Merkur» című hivatalos lapban, mely maig is fennáll, mint magán vállalat, hirdetésben kijelentette, hogy a bűtegek csak májstól Sz. Mihály-napig fogadtatnak el. Valószínűleg ez az egyetlen királyi eredetű hirdetés a lapok történetében.

* Oriási kővesült erdőt fedeztek fel a Mississippivölgy felső részén. Minnesotában, St. Paul vidékén, mintegy 480 kilométer hosszúságban (64 német mérföld) vannak e kővesült fák, még pedig egymás mellett homokkal elválasztva. Némely fa még félig-meddig él. Hat vagy hét különböző fafajta volt találtak ily módon.



1. Az erdőzeti pavillon előtt. — 2. Szegedi csárda. — 3. Székely ház. — 4. Székely szoba.

AZ ORSZÁGOS KIÁLLITÁSRÓL.

KÉPEK A KIÁLLITÁSBÓL.

I.
Az erdőzeti pavillon előtt. A szegedi halászcárda és a székelyház.

Mint a hogy a fecske a tavasznak, a szivárvány az esőnek, a hullám a vízbe dobott testnek, akként a kiállítás sikerének is vannak többé-kevésbé látható külső jelei, melyek elárulják azt, a miről még hallgatnak a titkolózó számok. Vagy nem elég-e a vendéglősök forradalmáról, s a szállodai kimutatásokban szereplő exotikus városokról hallanunk arra nézve, hogy a kiállítási helyiségekben elfogyott sör mennyiségére is következtessünk, és lehet-e viszont igazságosabb hőmérője a kiállítás erkölcsi sikerének, mint az a sör, melyet benne elfogyasztanak? Ha Liebig kvalifikációját elfogadta a világ, hogy egy nép műveltsége a szappanfogyasztással áll párhuzamban, úgy annál ke-

nyékén még ma is vesződik toilletteje rendbehozásával s szemérmesen rejtjé pongyolákészületlenségét a lombok közé. Vajjon készen lesznek-e valaha? Legalább a Nedelko-pavillonon hat hét óta mindennap látunk tatarozni, a nélkül, hogy közelednék a cél felé; ép úgy, mint a hogy a zenecarnokot látjuk hat hét óta mindennap üresen, a nélkül, hogy egyetlen földi láb érintette volna szőnyegét, pedig olyan bárátságosan mosolyognak a kitért ajtók a legelső elmenőre. Nem az ő hibája, de ki tehet róla? Vannak népszerűtlen pontok a kiállítás térképén is, melyekre sötét balvégtet nehezedik, a mit a világ összes hírlapi reklámjai sem oszlathatnak el.

Ez esetben azonban a dolog egészen természetesnek látszik. Nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy a kiállítás épenséggel túl van tömve zenével. A zene muzsája ez egyszer monománia-kus furiává vált, a ki halálra üldöz ölelésé-

nulnának azért, ha nem a szegedi halászcárda, hol már párolog a fűszeres meleg paprikás hal. Ördög látott ugyan elevenben olyan szegedi halászcárdát, a melynek homlokzatán „Fisch-csárda” és „Poisson-csárda” ékeskedik; de seba, csak a zamatos piros lé egésze igazában a csutora-rágástól kergessé lett nyelvet, melyet bizony nem bonyálnak evés után rongyba, pólyába, mint a hogy egy híres gourmandról regéli a krónika, hogy megtartsa annak érzékenységét.

A miből minél kevesebbet lehet látni a kiállításon, azok a — gyermekek. Hja hja! Ha igazán úgy el volnánk maradvá ebben a — cikkben, mint a hogy a kiállítás mutatja... De szerencsére ez nem áll, hanem az anyák abban a helyes felfogásban élnek, hogy gyermekeik nem kiállítási tárgyak, s azért nyugodt lélekkel hagyják otthon őket, míg ők magok arczképeikkel ellátott piros kötésű bérleti-könyvecskéikkel



AZ ORSZÁGOS KIÁLLITÁSRÓL. — A PÉNZÜGYMINISZTERIUM PAVILLONJA.

Kozmata Ferencz fényképe után rajzolta Dörre Tivadar.

vesebb ok van ezt a hypothezist visszaautasítani, mert kiállítási tárgyat megbirálni nem mindenki tud ám, de sőt mindenki iszik.

Hát még azok a ponyvára kifüggesztett fekete aviso-táblák, melyeket az igazgatóság gyöngéd gondoskodása az eltévelyedők kényelmére rendezett be. Kezdetben mosolyogva vontunk vállat egy ily impraktikusnak látszó kezdeményre s bizonyos is, hogy az első figyelmeztetőnek nem csekély küzdelmébe kerülhetett felavatni irásával a karcolatlan sima lapot. Hiába; a kezdet a népszerűségben is nehéz. És ime ma már alig férnek a rendez-vous-k a keskeny táblán, az annonce-ok, a meghívások találkozóira, ennél vagy annál a csárdánál, egész feszélytelen nyilvánossággal követik sorban egymást, a kis-hirdetések megszokott stylusában, keresztnevel vagy kezdőbetűkkel, sőt olyik még a krétát sem átalítja magával vinni emlékül — persze csak szórakozottságból, mert az új főkapitány hivatalba lépése óta a tulajdon elleni kihágás ismeretlen kriminalisztikai fogalom lett nálunk — legalább a kiállítás területén.

Egy-két pavillon, ott a határmezsgye kör-

vel. Ha a nőket az iparcarnok orgonája vonzza, mely mellé szép kíséretet képeznek a különféle luxus-czikkek és ékszerek, mi természetesebb, mint hogy a férfiakra meg a luhi vizes palackok gyakorolnak benyomást, melyekkel nagyon összehangzatosan csendül a „Kilyukadt a selyemkendő közepé”, meg a „Jár ide, jár oda”. Ilyen körülmények közt képtelen eszmének tesz még Beethoven muzsájának is emelni csarnokot, még ha nem is vesszük számba a bosnyák kávéházban működő szerb tamburinosokat is, a mint oly meglepő leleménnyel fedezik fel a kör népszerűségének, azaz a magyar nótá három negyedes valcer taktusra való játszásának titkát.

Létező csoportok fáradtan ülnek meg az erdőzeti pavillon előtt felhalmozott óriási fátörzseken, az egyetlen ülőhelyeken, melyeken Buchwald ur nem ekezkvél a hagyományos 3 krajczárért. Csutkás nyaku délvideki svábok, bő gatyás szerbek és bosnyákok, csupasz képű, pelyhedző állú tót atyafiak, s itt-ott közöttük rangos kékbeli szögiediek, a kik bár átkozzák a három deczicske pogány drágaságát, hová vo-

zsebükből (minő szépség-albumot lehetne hevenyészni ezekből!) elfoglalják az elegáns 6 órai padokat s a rózsák kábító illata, a szökőkutak vidám csobbanása s az olasz áriák epedő hangja mellett nézik a budapesti előkelő társaság díszes és ünnepélyes „felvonulását”. S ha e vonások a kiállítás közönségének bizonyos szűkebb bensőség és családiaság jellegét kölcsönzik, viszont vannak jelenségek, melyek azt egy egész várossá bővítik ki. Néhány hordár már ennek fejében befurakodott a korláton s ott ültette fel állomását a fényképezési és a tudakozó pavilonok előtt, míg pöffeszkedő liberális inasok és komornyikok mindenféle egyenruhában csoportosulnak kívül a paradicsomon, a főbejárat mellett, s vizsga füllel lesik uraik rendelkező szavát.

Es mindez a sok nagyságos, méltóságos és excellenciás ur és asszonyság bizonyos demokratikus kedvteliséggel gyönyörködik a szegény nép munkájának a gyümölcsén, aranyakat fizet egy szőtt vászon darabért, vagy paraszti kötegyért s kíváncsi érdeklődéssel bámulja meg a kis székely ház boglyas kemenczéjét, tulipános tálalását és vetett fehér ágát. Bann a Csik-

országából felkerült ifjú házaspár röstelkedve huzódzik, vagy úgy tesz mintha észre sem venné a csodájokra járókat. Az ember el-
elosen a mindegyre megújuló faggatások egyhanguságától, hiszen már éppen százezer-
redszert hallja protektori hangon, affektált
népieskedéssel a kérdést: „Hát ezt igazán
mind magok csinálták?” „Hová valók? Hányan
vannak? Hogy hívják ezt meg ezt?” A fiatal
asszony túrlétebb kitar az indikrét tekin-
tetek előtt, hanem azért se néz osztovtájá-
ról, rakja egymás hátára a cserelapát, a fený-
almást, a macska-nyomost, a kigyóst, meg a kis-
asszonyost, a mint népies himzésimáit nevezi.
Minden belépőnek ajkán ott lebeg valami kér-
kedő mosoly: „Ime mit tudunk mi!” — csak ők
magok, a kik csinálták, látszanak föl sem venni
a dolgot. A király utcai boltos érzi, hogy az ő
zsebének dolgoznak ezek is, s elégedett mosolya
gömbölyödik képe. Minden népszerűségnek
megvannak az ilyen elődei, a kik sietnek elő-
szőr fűródni meg abban a dicsőségben, mely
nekik sugár, másnak csak verejték.

Hát hiszen jól is van ez így különben. Leg-
alább van hova megérni a vásári zsvaj elől oda,
hol a munka méltósága annak szerénységével
is párosul. Mert bizony mi tagadás, a kiállítá-
son is vannak fejes számmal olyan 27 kros
bódék, hol nem a nemes verseny, de a közön-
ség-fogdosás a jelszó, s ismerünk olyan gyárost,
a ki egészen naivul, félmorogva, „Bettlervolk”-
nak titulált egy társaságot, mely megnézegetve
tárgyait kiment, a nélkül, hogy vásárolt volna.
Ugyan hol maradt az üdvözítő méltatlankodó
arca, a mint osztorral kezében üzi ki a kufáro-
kat a templom csarnokából? Persze ne fe-
ledjük, hogy nem Jeruzsálemben, hanem
Budapesten vagyunk, hol legalább tízezer ember
feküdt le azal a gondolattal a kiállítás
előtti napon, hogy reggelre kelve milliókkal
fog dobálózni, s a kosztadásból elő kifőzőné is,
kiakasztva bérbeadandó zugoskájának szerény
széküdját, előbb megvakarta fejét, hogy ugyan
mit is kérjen hát no voltaképen, hogy kevés ne
legyen. Az ám! évtizedekben egyszer esik ki-
állítás Budapestre, — magára vessen, a ki nem
akar milliómoss lenni.

II.

A pénzügyminiszterium pavillonja.

A kiállítási pavillonok legnagyobb részétől
elütőleg épült a mezőgazdasági csarnokkal szem-
ben, a Schönborn-féle uradalmi pavillon és a
bosnyák kávéház között a pénzügyminiszterium
pavillonja, mely teljesen monumentalis jellegű.
A belső két résznél megfelelőleg hatalmas osz-
lopokon nyugvó két homlokzatú bir, melyek-
et a belső tartalmat jelképező szoboresoportozat
diszít.

Az előszobában van a dohány-kiállítás, a hátsó
részen főleg a bányászati ipar termelvényei.
Mindjárt a bejáratnál levő dohánylevelekből és
szivardobozokból alkotott két gula elárulja,
hogy mit keressünk ott. Meg is látszik a terem-
ben azonnal, hogy igazi dohánytermelő ország
vagyunk. A honi dohányfajtáknak gazdag soro-
zatát mutatják a szekrényekben kiállított do-
hánylevelek, de a galérián a híresebb külföldi
dohányok is képviselve vannak és pedig mint
virágzó dohány-növények, mint megszártott le-
velek és mint becsomagolt áruk, a hogy a világ-
forgalomba kerülnek. A terem közepén álló
hatalmas szekrényben az országban készült va-
lamennyi vágott pipa- és szivarka-dohány, sziv-
ar és szivarka, izléssel rendezett csoportosítás-
ban van egybeállítva.

Ez kizárólag csak a férfi-világot érdekeli, de
a terem féljében dolgozó tizenkét leány előtt
már szívesen elbámul férfi, no egyaránt. Ott
az egyik szögletben szivarkákat készítenek bá-
mulatos gyorsasággal, a másik szögletben pedig
szivarkákat gyártanak. A munka természetesen
meg van osztva, egyik csak göngyölt, a másik
formál, a harmadik befedi borító levelel, stb.
egy lehet azután egyöntetűen dolgozni. E két
érdekes csoport között van egy francia sziv-
arka-gép, melynél komplikáltabb, de csodá-
latraméltóbb és leleményesebb gépet emberi
ész meg nem sokat gondolt ki. A géphez csak
a nyers anyagot és erőt kell szolgáltatni s az
azután mindent, de mindent elvégez.

A pavillon másik, nagyobb részében az ál-
lami bányászati, kohászati, pénzverési, sóbányá-
szati, az államnyomda készítményei, a kataszteri

munkálatok, felmérések láthatók. Itt vannak
a felsőbányai híres réz-olvasztóból került óriás
réz-eszközök, üstök, a libetbányai, a tiszolci,
rónici vashámorok készítményei. Különösen
érdekes a sóbányászati feltűntető kiállítás, fő-
leg pedig a máramarosi sóbányák két részletét,
ugy mint a Gábor-bányának akna-suhatát és a
Kunigunda-bánya akna-szalina nevű részletét
szemléltetővé tevő sóból készült két mintázat.
Fent a bánya-épület, alant pedig a sóaknak
vannak, óriási alagutakkal, járataikkal, vas-
pályáikkal, pilléreikkel, felvonóikkal. Nincs az
a leírás, legyen az bármily mesteri és részle-
tező, mely a sóbányászatról oly élethű, eleven
és az emlékezetben maradó benyomást kelt-
hetne, mint e bámulatos gondolat készült min-
tázata. Különben a tisztasága által világhírű
máramarosi só a pavillon oldal-bejáratánál
szintén látható két hatalmas gulában és kös-
koczkából összerakott alagut képeiben.

A teremből lépcső vezet a galériára, a hol a
selmeczi bányász-akadémiának felette gazdag
és tanulságos kiállítása van. Nem is szólva
a számtalan finom eszközökről, melyek itt látha-
tók, csak két dolgot kívánunk még fölemlíteni;
a köröczi pénzverő-hivatal kiállítását és az
akadémia köszvénya-mintázatait. A pénzverő
hivatal kiállításánál az aranyat és ezüstöt be-
mutatva látjuk minden formájában, a mint az
a föld méhében elrejtve van, mellette már a
zuzóból kikerült némileg kiválasztott és ezután
a már tisztított arany és ezüst fém látható por,
kisebb vagy nagyobb darab és lemez alakjában.
Föl van tüntetve, hogy a pénzveréshez haszná-
landó nemes érczkoczkához, mennyi rezet kell
vegíteni, be van mutatva a pénzverés minden
átmeneti mozzanata és minden eddig ott vert
arany- és ezüst-pézt egy-egy példányban.
E ritka szép kiállítás élvezését azonban a kö-
zönségre nézve nagyon megkönnyítene az a
katalógus — a melyre eddig hiába vártunk.

A GYAPJU-UTÓZAI SZÍNHÁZBAN.

Ha egy irtózatos szél- és jégvihar, minő fél-
századokban egyszer fordul elő, a szántóföldek
lejtőiről a kalászszaal együtt a termő réteget is
lesodorja, évek sora kell hozzá, míg a kemény
meddő földgázának ismét telvényes talaj kép-
ződik. A mi legutóbbi forradalmi zivatarnak
ilyen nagy pusztítást vitt végbe a magyar szel-
lemi közélet virányain. „Nagy sirása sokáig lát-
szott meg az ugaron.” Sok, igen sok szesz és
gáz égett el a csaták téerein, a börtönök fenekén,
a vérpadon...

Azért haladásunk nem akad meg. Mint az
irtott erdőben a lombok, koronák rovására a
törzsek gyorsabban növekednek, a fák egyete-
mesen szálasodnak, akként a lefolyt három év-
tized alatt a nemzet nagy tömegének általános
művelődése gyors emelkedésnek indult. Egyes
nagyobb szabású tehetségek hiánya annál észre-
vehetőbb volt, mert a közművelődés színvonalra
magasabb, s abból kilátszani, jóval kíválni ne-
hezebb földat lett.

Egyéb mivelési ágak közt a színművészet lát-
szott sokáig a legalaposabban letaroltnak. Tal-
án sok jó tehetség elesett időnek előtte a való-
ságos csatatéren, a ki a világot jelentő desz-
kákon később jóval nagyobb hatással, „helha-
tatlannul” tudott volna meghalni. A régi híres
gárda tagjai egymástán döltek ki a hatvanas
években, és igen gyéren mutatkozott méltó
utód, az ürült nyomokba lépendő. A hetvenes
évek szegénysége már egészen aggasztó volt.
Már-már kérdés volt, hogy tán végkép kihalt a
törzs, és nem sarjad ki többé?

A tragédia csaknem végkép elvesztette méltó
képviselőit. Ez annyiban kevésbé volt meg-
döbbentő, mert e muza ez idő tájt világszerte
meddő maradt. A realis kor hangulata maga
nem volt neki kedvező. Ristori, Salvini még egy
régibb kor emléjén növekedtek, és hosszú éle-
tükkel csak úgy nyultak át ez ellentétes izlésű
időbe.

Az utóbbi évtizedek alatt egészen a „routine”
uralkodott. A vígjáték az a műnem, melyben ez
is elegendő, sőt szinte ez a legmegfelelőbb.
A két szélsőség, a tragikum és a bohóság az,
mely a legnagyobb szabású, az igazán tüne-
ményeszerű tehetségeket kívánja meg.

És már mi kezdünk buskomolyakká lenni a
mindinkább erőre kapó gondolatától, hogy talán
a mi keleti származásunk szomorú folyománya

az, mely szerint a komikum műfaja nálunk soha
sem is lesz kellőleg kifejlőve, betöltve.

Avagy talán e nélkül még el is lehetnénk,
ugy a hogy az angolok elvannak nagy zene-
költők, művészek nélkül? Ha bor, buza és min-
den egyéb táplálék termény jól fizetett, hálát-
lankodjunk-e a miatt, hogy miért éppen meg
„mák” is nem termett?

Csak hogy a komikum műfaja jóval több,
mint a mák. Főleg pedig a mai kultúralet vi-
szonyai között. A nagy- és illetoleg világváro-
siaság ma nagyobb szerepet játszik a polgáro-
sító nemzetek izlésvilágában, mint valaha, mikor
az Olymp az ő biberegének fenségével borította
be a világot. A sokféle város között, melyet
Páris gyakorolt a világ összes nábojaira és
oda csodította a pénzt szóró orosz hercegeket,
az Offenbach operettek kifogyhatlan vidámsága
szelleme, kacagatái szeretetreméltó ördöge ta-
lán a legerősebb volt.

Budapestünk hatalmasan, amerikai ütemben
növekedik. Már-már még idegen, és pedig nem
mindig barátságos ajkak is, bár még csak gyön-
géd udvariasságból, világvárosnak kezdik emle-
getni. A versenyvárak — Bécs — részéről ez már
valóban gondolkodóba ejtethet bennünket, vajjon
nincs-e benne valami igaz? Hiszen ez ma-ho-
nap nem csak egy politikai köz-, és nagyke-
reskedelmi göcspont, de valóságos élvezet-város,
az epikurok Eldoradoja lehet.

Három igen fontos cikkben megelőzheti
a világ minden nagy városát: a nőnem szépség-
ben, az asztal élvezetben, és a győzelmek soka-
ságában. Budapestet még csak ezután fedezi föl
a mulatni vágyó világ.

És ne leneznék a nyugot színvonalára emel-
kedett színházai, hogy azokkal együtt teljessé
váljék mindazon divatos élvezetek összege, me-
lyekkel a nyugot nagy metropolisai, Páris kínálja
a világ dús gazdag élhajhászait?

Ez egy igen nagy és olyan sajnálatos hezag
lenne világvárosiasságunkban, melyet aligha pó-
tolhatnának egyéb természeti előnyeink.

Mert nem csak a külfölddel, de magyarosítási
törekvéseinkkel szemben is nagy hiány lenne
ez. A jó színház nem csupán nyelvtanilag, de
érzületben is hódít, a mennyiben az illető nem-
zet *geniusa iránti lelkesedésre ragad*.

E gondolatokkal vídvá léptem be egy nem
szép májusi estén a gyapju-utcai színházba,
midőn ott éppen az „Eleven ördög”-öt adták.

Ez a darab éppen alkalmas arra, hogy próbára
tegye keletiségünket, és színészeink mintegy vizs-
gázzanak a földatból, mennyi rejlik magyarsá-
gunk lényében abból a szeretetreméltó pillangó-
könyvedségből, kifogyhatatlan vidám játszás-
ból, mely mint a sajátos francia és kiválóképp
párisi „esprit” egyik szüleménye, oly vonzóvá,
hódítóvá teszi a francia izlést világszerte?

A darab hőse, tárgya az ismeretes *Vicomte
Leterrieres*, a valódi franciaság és megtestesülése;
de hát a nagy tömegnek „ördög” kell, még pe-
dig eleven. Szöveg és zene a szerencsésebbek
közé tartozik; vagyis „jól játszható”, a mi leg-
főbb kriteriuma minden oly színi műnek, a mely
nem olvassá, de előadásra iratott. Már most
azt, hogy az én ítéletem helyes-e, azt én, termé-
zetesen, el nem dönthetem. De ha ez oknál
fogva tartózkodnunk kellene a nyilatkozástól,
akkor soha senki nem lehetne oly szerénytelen,
hogy ítéletét kimondja. Így hát én is kiteszem
magamat annak, hogy a közönség viszont tet-
szése szerint az én nézetemet megbíralja, és ne-
tán elítélje, és nem tartózkodom kimondani,
hogy az előadás kitűnő és minden várakozáso-
mat fölmúlta, a darabot elejétől végig néztem,
növekedő gyönyörrel, s elismerésem a második
fölvonás végén valóságos nemzeti lelkesedéssé
fokozódott. Hogy hát nem kell félni; telik be-
lölünk még erre is. Hogy mégis csak az a másik
— kedvezőbb — nézet lesz a való, melyet de-
rültebb pillanatokban a magyar szellem egyte-
mességéről alkottam magamnak. Nem halt
még ki Megyeri, Szentpéteri nemzedéke! Az
a jelenet, a második felvonás végén, melyet
Blaháné, Margo Celia, Makó énekelve, csevege-
végig táncoltak, egyike azon ritka műél-
veknél, melyek feledhetlenül nyomulnak em-
lékezetünkbe, és a melyeket hálás ajakkal
évtizedek múlva is örömtől, lelkesedéstől
gyuladózó szemekkel emlegetünk a csudál-
kozva hallgató utódoznak. Megbocsájthatlan-
nak tartanám Blahánéról szólni, mielőtt még
azon legjobb szerepeiben látnám, melyek-
ben őt még csak sejtem a magyar nő legeső-

kolni valóbb képviselőjének. Azért megbo-
csáj nekem, hogy e jelenetben csaknem inkább
lelkedtem a másik kettőnek *fölfedezésén*, mert
hiszen azt már úgyis tudtam, hogy egy Blahá-
néknak van; de a gondolat, hogy mennyire gazda-
gok lehetünk színpadi tehetségek dolgában, ha
azok közt is, kiket a hír kurtje még föl se kapott,
a muzsák istennőinek ily forró csókkal fölava-
tott kedvenczei vannak, ez a gondolat hazafut
és műfenezzi lelkesedésem pezsgő poharát
egészen csordulattig töltötte. Legkiváltképen
Makó játékaival nem bírtam eltelni. A komikai
erő természeti adományának e kiáradó bőségét
mintha csak Szentpéteri vagy Lászlótlól örö-
költe volna. És ezáltal szerencsés vagyok nem-
csak a magam, de a közönség általános elra-
gadgatására is hivatkozhatni. A valódi lázas,
frenetikus tetszés mintegy megemelte az embert
előhelyén, s szinte rosszul esett, hogy nem
rohanhatunk mindannyian a színpadra és nem
ölelhetjük át e rendkívüli műgyönyör szere-
tetreméltó szerzőit. Az egész jelenetet kétezer
kellett ismételnök, tehát háromszor egymásután
eljátszaniok; olyan esemény, a minőre színház-
járataim negy évtizede óta nem emlékezem.
Hasonló élvezetben csak a „Kertészleány” elő-
adásán szoktam részesülni, azon kevés darab-
ok egyikeben, melyeket a legszerencsésebb
szöveg- és zeneköltői magasabb sugallat valaha
alkotott, és a melyeket az illető szerzők mintha
csak a mi népszínházunk előadó művészeinek
testére szabtak volna.

Szóval ez egy oly este volt, midőn a vi-
dámság édes bűbáju istennői ringattak álomba,
melynek képein szakadatlanul hallatszottak át
é kedves szellemek templomának tündér cse-
getüi...

VADJA JÁNOS.

AZ ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁSRÓL.

Az idegen vendégek közt eddig leg több
a bécsi, s általában a lajtántuliak, kiknek érdeklődése,
mint szomszédoknak, nagyon természetes is. Az
osztrák közélet számos előkelősége megfordul most a
magyar fővárosban, melyről eddigél nem sok ro-
konszerv sugalta leírásokat olvastak, most pedig
egyszerre annyi dicséret és magasztalás hangzik na-
ponként, mintha egy szép májusi hajnalra emelke-
dett volna ki a Rákos homokjából. Volt miniszterek,
tartományi főnökök, nagygyárosok, testületek sora
jönnek. Csehországban társulatokká szövetkeznek s
egy intézik a látogatást. A morvaországi *neutischeini*
felső gazdasági iskola 32 tanulója és több tanárja
éppen most van Budapestre. A *krakói és lembergi*
községtagács elhatározván a kiállítás meglátogatását,
együtt öhajtanak jönni, s Slachetovski krakói polgár-
mester Lembergbe utazott, hogy a kirándulás módo-
zatait megállapítsák. — A francia kormány meg-
bizottja, *Bayvet*, szintén megérkezett, s a nagyobb
vidéki ipartelepeket is látni kívánja. — Dr. *Wankel*
Henrik tanár, az olmetzi arkeológiai és anthro-
pológiai muzeum igazgatója, szintén több napot töltött
Budapesten.

Főhercegi vendégek. A király öccse, Károly
Lajos főherceg és neje a kiállítás megtekintése vé-
gett több napot töltöttek Budapestre. Hétfőn jöttek,
s esütörtökön távoztak el Alesuthra, József főher-
ceg családjának látogatására. Három ízben mentek
ki a kiállítás területére s mindannyiszor hosszabban
időztek ott, igen gondos szemlélt tartva. Szerdán
egy intézték látogatásukat, hogy a bejárati időben
is ott lehessenek, mikor a közönség a szökőkút körül,
a korzón gyűl össze. A főváros közönségének ez
most a legkedveltebb helye, s el lehet mondani, hogy
egy nagy város társaságát ily szép helyen, ily nagy
tömegben sehol máshol nem lehet együtt látni.
A főhercegi pár, a kiállítási elnökökkel együtt, maga
is helyett foglalt a korzón és soká nézte a hullámzó
tömeget, mely hallgatja a zenét, társalog, sétál, s
mindig fényes és tarka képet nyújt.

Rózsakiállítás nyílt meg e hó 11-ikén, az időle-
ges kiállítások csarnokában. A leggyönyörűbb rózsák
ezernyi változata ez, koszorukban, füzérekben, bokrá-
táiban. Van egy bokráta 3000 rózsából. A csarnok
falait is füzérek borítják, az egész rendezés izlése, s
a kiállítás színgazdag képe mindenkit meglep. De
meglepi a rózsának az a sok faja is, mely itt fölárul,
s mely a természet, a műkertészet és emberi türelem
oly gyönyörű példányait hozta egytív. Összesen 59

kiállító küldött virágot, a túlnyomó rész rózsákat, de
van gyümölcs és zöldség is, ribizke és cseresnye,
meggy, borsó, málna, spárga, saláta, retek, dinnye,
stb. A kiállítás este is nyitva van, 8—11 óra közt
vilamos világítás mellett.

Az üvegkiállítás az iparcsarnok egyik legkiválóbb
látni valója. Az üvegnek anyaga, formája, közö-
rülése, színzése az iparág nagy fejlődéséről tanuskodik.
Ezuttal a *Kossuth János* cég kettős kiállítását mutat-
juk be: a nógrádmegyei Katalin-hutából (Losoncz
mellett) üveg árukat köröczi gyárából pedig kőedé-
nyeket állított ki. A cég egyike a legregibbeknek
félszázad óta áll fent, s huszonöt év óta Bárdos Jó-
zsef a feje. Az üvegkiállítás rendkívül tiszta, fehér és
közörsült üveg feléket mutat föl, sokféle változatban
izlése alakban. Az egyszerű fajtól a legelőkelőbb vo-
lenezei üvegig minden nem képviselve van. A pohar-
ak, bögrék, tálak, kőedények, vázák, vázák, vázák,
bágyadt kristályozású üvegből, számos asztaldisz
elegans, művészi véséssel, hatalmas vázák, vázák,
motivumok után beedzett virágokkal; ékes csillárok,
tányérok, lámpák, kosarak minden színárnyalatban
— szemléltetve teszik a melyeb okokat, me-
lyek a Katalin-huta gyártmányát megkedveltették
a külföldön, s a keleti részekben, Orosz- és Török-
országban, Szerbiában, Boszniában, Bulgáriában stb.
állandó piactozt szerettek. A kiállításon is nemcsak
sokan nézik, hanem a vásárlási kedvet is föléleszti a
közönségben. Kevesebb pompát mutat a kőedény-
kiállítás, de csak természeténél fogva. A legszebb
zománczozású, mázu, tetszetős színekkel díszített
gyártmányok mellett válogatni lehet az egyszerű, jó
s a háztartásban fontos cikkek közt. Az üveg mosdó-
készletek, melyeket jutányos ár is ajánl, csakhamar
kapossá váltak.

Levélborítékok még néhány év előtt is külföldről
kellett hozni, s vele együtt mindazokat a papírdi-
szteket, melyek a mindennapi életben mint vignet-
tek vagy könyvkötői cikkek szükségesegek. A kiállítás
megmutatja, hogy most már ezeket hazai gyárak is a
legjobb izléssel állítják elő. *Rigler József Ede* fővá-
rosi ismert papírkészítő kiállítását érdekes tájékoz-
tatást nyújt e tekintetben. Szekrényében a legdiva-
tosabban színezett kartonpapírok, különféle levél-
borítékok (monogrammal, rajzokkal) izlése gyűjte-
ménye van együtt; továbbá a papírdi-
szteket sok egyéb tetszetős tárgyai, gyászjelentési lapok jelvé-
nyekkel vagy azok nélkül; jegyzet-könyvet, naplók
vázson, peluche- és bőrkötésben, némelyik eredeti
kézi festéssel is ellátva. Rigler gyára ma már gép-
gépekkel dolgozik, és száznál több munkást foglal-
koztat. Kiállított szép tárgyai közt látható a szep
nemzeti banknak és a magyar kir. bikanvelő leírás
számára készült üzleti könyv is. Igen ügyesen vannak
alkalmazva a kiállításon a levélborítékok, mint
padozati díszesek. Ez utóbbi cikkek a gyár nagy
gondot és kellő izlést fordít, és a külfölddel jól ki is
állja a versenyt.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Angol könyv egy magyar tudósról. Dr. *Duka*
Tivadar hazánkfa tollából most jelen meg Lon-
donban, Trübner kiadásában, Körsi Csoma Sándor
életrajza és műveinek ismertetése „*Life and works*
of Alexander de Körös” czimen. Duka akadémiánk
megbizásából írta Csoma életrajzát és gyűjtötte össze
műveit, s e munkáját angolul is kidolgozta, miután
Csoma működése az angolokat közelről érdekli, dol-
gozatainak egy része is angol lapokban jelentvén meg.

Körösit kortársai és az újabb nemzedék egyaránt
álmódóznak tekintették, ki tehetségében dús életét
elérhetlen czélok keresésére szentelte, kutatni a ma-
gyarok rokoniát, magyarul beszélő népeket, s kit,
midőn meggyőződött családokozásáról, e fölötti bá-
nata vitt sírba. Dr. Duka, ki meleg szeretettel felku-
tatta mind Magyarországon, mind Indiában mindazt,
mi Csomára vonatkozott csak feltalálható, s ki ritka
nyelvismereténél fogva bizonyára nagyilleté-
kességgel bíró, most kimutatja, hogy ily ítéletnek
alapja nincs. Csoma sohasem mondta, hogy ő „ma-
gyarul beszélő népet” meg keresni Ázsiába. Azért
ment, mint ezt többször megírta, először is, általa-
ban ismeretét az európai tudományosság javára
gyarapítani s másodszorban a magyarok történetének
népely homályos pontjaira nagyobb világosságot de-
ríteni. A 22 év alatt, melyet Ázsiában töltött, tervé-
nek csak első részét vihette ki, s ezt derekasan ki-

vitte: ő volt az első európai, ki tibeti nyelvtant és
szótárt írt. Terve második részének kivételében meg-
akadályozta a halál, melyet egy hírtelen kapott mo-
csaráz okozott és nem akármiféle csatlakozás, vagy
e fölött való bánat. Hiszen még ekkor sem ért arra
a területre, a hol a magyarok történetének nyomait
keresniakarta, s így nem is érhethe semmi kiábrándu-
lás. Dr. Duka megismertette Csoma egész tudományos
működésével, mely minden ily feltérvest teljesen ki-
zár. Csomának nemcsak komoly tudománysszorgja
és páratlan kitartása, hanem elért tudományossá-
kere is a legnagyobb bámulatot és tiszteletet paranc-
solja. Csoma az angol-indiai kormány költségén élt
és tanult 20 esztendőig; angol tisztelőktől állították
neki a darzsilingi szépségre, melynek a kor-
mány viseli gondját most és mindaddig, míg csak
fennálland. Általános a tisztelet Csoma neve iránt az
angoloknál és Indiában, a mit az is mutat, hogy
lord Kimberley, indiai miniszter, rögtön több példányt
rendelt meg Dr. Duka könyvéből és egyszerre mind fel-
szolgáltatta valamennyi indiai tartományi kormányzó-
ságot e könyvnek a főiskolai könyvtárak részére való
beszerzésére.

Közönségünk méltán nagy érdeklődéssel várhatja
Dr. Duka magyar művét, melyet a magyar tud. aka-
démia ad ki.

A Franklin-társulat kiadásában több jeles és
közérdekű munka hagyta el a sajtót. A szépirodalom,
az esztetika, a bölcselet, a történettudomány, az
oktatásügy derék műfvek által képviselők ez újabb
kiadási sorozatban.

A szépirodalom barátainak való ujdonság Pálffy
Albertnek, ez érdemes veterán írónak új munkája: „*Egy mérték regénye*”, melyet a Kisfaludy-társaság
ad idei pártólól illetménye gyantát. Két kötet, ára
3 frt. — A „*Jóles írók iskolai társ*”-ban pedig egy
széptani mű jelent meg: „*Magyar balladák*”, magya-
rázzák Greguss Ágost és Beöthy Zolt. A munka
alapját Gregussnak Arany balladáról írt tanulmánya
teszi; de az új kiadásban az iskola és irodalom szem-
pontjából Beöthy célzásainak tartotta az egész ma-
gyar ballada-költészetet bemutatni, melynek mál-
kotásaiiban Arany oly magasra emelkedett. Gregus-
nak „Arany balladái” művéből tehát Arany kilencz
balladájának magyarázata jutott az új kiadásba; a
többi husz balladához, mely e kötetben van, Beöthy
írt jegyzeteket és fejtegetéseket. 6 írt bevezető részt
is, mely röviden, de alaposan foglalkozik a balladák-
kal, azoknak a különböző nemzeteknél jelentkező
sajátságaiival, az északi és déli költészet különbségé-
vel, a ballada liraiságával. Ezt követik az egyes bal-
ladai példák, először a néphalladák, aztán a műbal-
ladák Arany előtt (1790—1838), Arany balladái, és
a műballadák Arany után. Minden egyes példát jegy-
zetek kísérik, s ezt a bemutatott ballada tartalma-
nak, formájának, tanulságának boncolása. A 212
oldalra menő kötetben e költői műfaj elmélete, jel-
lemző példái és méltatása van együtt. Ára 70 kr.

A *filozófiai írók útra* is újabb művet gyarapodott,
még pedig a világirodalom egyik legnevezetesebb mű-
vével, mely most jelenik meg először magyar for-
tásában. A nagy Bacon (a kit Pope egyik verse a leg-
bőlebbes, legnagyobb s legaljasabb emberek egyike-
né mond) „*Norum Organum*”-ának első része ez,
utmutatás a természet magyarázatára. Nem befejezett
munka, töredékben maradt, de egész képet ad így is
a baconi filozófiáról, s hogy teljessé nyújtson, a
fordító kiegészítette az 1620-iki kiadásban megjel-
lésttel, s Bacon egyéb, ide vagy oda műveinek előza-
vával. Balogh Armin végezte a fordítást, a ki nem-
csak arra törekedett, hogy egy nagy elme tömör gon-
dolatait világosan adja elő, hanem hogy Verulami
Bacon Ferencz életével, műveivel, tanaival is meg-
ismertesse a könyv olvasóit. A filozófiai írók tára
tehát egy fényes elmélkedő szellemmel való ismeret-
séget könnyített meg. E vállalatot a tud. akadémia
támogatása mellett Alexander Bernát és Bánóczy
József szerkesztik. A kötet ára 80 kr.

Görög-római mythologia, összeállította Csiky Ger-
gely. A szöveg kétféle nyomattal képekel. Tankönyvvül
készült a színi iskola növendékeinek. A jeles szerző,
ki ez intézet egyik tanára, s a régi klasszikus iro-
dalom kitűnő ismerője, első helyen azt a célt tűzte
maga elé, hogy az ó-kori műveket, kivált a drámák
mythológiai vonatkozásait megvilágosítsa, de mivel
a régi klasszikus világirodalom a közműveltség.
Csiky munkáját széles kör használhatja. Együtt van
benne a görög hitrege összes eleme, mondája, sőt a
függelékben igen sikerült rövidségben adja a három
hellén tragikai költő műveinek összes elemzését is.
A szépen írt munkában számos illusztráció ismert
meg az istenségek és mondai hősök alakjaival. Ára
1 forint 50 kr.

A *magyar-hún-monda*, a budapesti egyetem kará-
tól jutalmat nyert pályamű, írta Petz Gedeon. Gon-
dos tanulmány arról, hogy vajjon a krónikáinkban
és a nép ajkán Attiláról és a hunok csatáiról fen-
maradt mondák mennyiben bírnak történeti elemek-
kel, s mennyiben külföldi mondai vegyületek. Fejte-
geti és összehasonlítja a német Niebelungen és a
magyar hún-monda egyező és eltérő vonásait a forrá-
sok egybevetésével, és végül úgy találja, hogy az
Attila-mondát a beköltözött magyarok már az itt-
lakó népektől vették át, de többször megváltoztak abból,

mint a mi a külföldön, nevezetesen a németeknél tovább élt: hogy krónikáink a monda fölgyezése-nél saját felfogásukat is érvényesítették, s bővítették a hűnök itteni harczáról és Csabáról szóló mondával. Ára 80 kr.

A magyarok oknyomozó történelme, tanterv és az utasítások alapján a középiskola nyolczadik osztálya számára írta Varga Ottó tanár. Kiterjed a politikai történeten kívül a kultúrára. Minden fejezet után közölve a kiválóbb kútfők is, melyekből a bővebb ismeretek meríthetők. Ára 1 forint 60 kr.

Földrajz, gymnasiumok használatára, írta Scholz Albert. Első rész: Magyarország s a Földközi-tenger környező országok. A szöveg közé nyomott huszonkilenc térképpel. A közoktatásügyi miniszterium által tankönyvül ajánlott mű, melyből jelenleg a harmadik kiadás indul meg. Ára 80 kr.

Vörösmartyi összes munkáiból, Mehner Vilmos kiadásában, ismét négy füzet (31—34) hagyta el a sajtót. A 32-ik füzetben végződik a negyedik és kezdődik az ötödik kötet. E füzetek Vörösmartyi drámai műveit, az „Áldozat” s „Caillei és a Hunyadiak” történelmi drámát közli. Egy-egy füzet ára 35 kr.

Jókai új színműve. Jókai „Fekete gyémántok” című új színművét a nemzeti színház drámaiból bizottsága előadásra ajánlotta. Az ősz végén kerül színre, fényes kiállításal.

Trefort akadémiai emlékbüszkei francia nyelven. A „Gazette de Hongrie”, a budapesti francia nyelvű lap kiadásában megjelentek Trefort miniszternek az akadémia Lukács Mór, Mignet és Thiers fölött tartott emlékbüszkei francia nyelven. Arányi Miksa fordította le. A diszes kiállítású füzet címe: „Eloges de Lukács, de Mignet et de Thiers prononcés à l'academie Hongroise.” Kapható minden könyvkereskedésben és ára 40 kr.

Trefort arcképe. A közoktatási miniszternek sikerült arcképe jelent meg. Pap Henrik rézkarcában, ki e szakban Münchenben képezi magát állami ösztöndíjjal, s mint látszik biztató jó eredménnyel. A fokszerositást az állami nyomda teljesítette, tiszta, szép nyomásban adva vissza a rajzot. Ára 1 ft, s a jövedelem a néptanítók országos áravárára van szánva. Népköztársasági intézetek és azok tanítói vagy tanárai 60 kr-ért szerezhetik meg. Megrendelhető az országos tanítói árúháza pénztárnokánál, Rohn József tanárnál. (Budapesten, a krisztinavárosi állami tanítóképző épületében.)

Zene-elmélet és énekiskola, az új francia (Chevé) tanmód szerint képezkedő, elemi és középis-kolák számára írta de Gerando Antonina, a kolozs-vári felsőbb leányiskola igazgatója, ki tollal is oly buzgón szolgálja a nevelést. Lízst Ferenc ajánlólevele nyitja meg a könyvet, mely a Chevé-féle módszert dicséri. Ez ajánlat elég nyomtaték a könyv mellett. Budapesten Aigner Lajos bizományában kapható.

Folyóiratok. A Nemzetgazdasági Szemle új füzetében három nagyobb értekezést ad: „A legújabb bimetalista agitáció”, dr. Fekete Ignácztól; „Agrárbarok”, Parlagi Ferencztől; Pikler Gyula pedig folytatja az angol Ricardo közgazdasági elméleti tételeinek fejtegetését. — A Nemzeti népszerűség májusi számában Felméry Lajos arról értekezik, mily magasztos föladat vár a nőkre a nemzeti művelődés küzdelmeiben; Sebestyenné Stetina Ilona a kiállítás-ról kezd cikket; dr. Gyulay Béla a „Spártai és atheni leány-nevelésről”-ról ír. — A Hazánk történelmi közlöny legutóbbi füzetében Torma Károly befejezi Rettégi Györgynek 1766—67-ből való beces emlékiratát, id. Szinyei József folytatja 1848—49-iki naplójegyzetét, melyek a nagy időkhez és szereplőkhöz annyi jellemzést nyújtanak. Abafi Lajos a Vukovics Sebő (az 1849-iki igazságügyminiszter) levelezéseiből közöl többlet, ezek közt Kossuthnak épen azt a levelét is (1849. április 18-ról), melyben Vukovicsot a miniszteriumba való lépésre szólítja fel. A többi közlemények is közérdekűek.

KÖZTÉTELEK ÉS EGYLETEK.

A m. tud. akadémia június 8-iki ülésén Fraknói Vilmos elnököl s két felolvasást tartottak.

Tóth Lőrinc az illavai feyházról értekezett. Mint a kuria tanácselnöke, előszeretettel tanulmányozta a büntetések rendszerét s tanulmányából, melyeket a kormányhoz beérkezett gazdasági statisztikai adatokból s egyes feyházak időnkinti megfigyeléséből merített, nagyobb munkát írt, melyből most csak részletet mutatott be. Az illavai feyház a a fennálló hazai feyházak sorában a legérdekesebb s tanulmányozásra legalkalmasabb, mert ide küldetnek az ország minden részéből a legsúlyosabb, 10 évet túlhaladott feyházak itél bűnösök.

Egyetlen feyházunk sincs, mely az új büntető-törvénykönyv intézkedéseinek megfelelően. A most Sopron mellett épülő, melyet czukorgyártól alakítanak át, várhatunk legelőbb. Egy 600—800 feyház kell elhelyezésére alkalmas feyház az eddigi tapasztalatok szerint 800,000, vagy egy millió forintba kerül. A soproni ehhez képest olcsó lesz,

mert 380,000 forintba kerül. Illavára ráköltöttek sok száz ezer forintot, közel egy milliót, még sem felel meg egészen rendeltetésének. Illavát 1855-ben vásárolta meg az abszolút kormány a gróf Kónigsgey-családtól. Az előtt várkastély és kolostor volt; egykor Lévának hívták; Mátyás király amaz adománylevelében is így fordul elő, melylyel e birtokot Magyar Balásznak ajándékozta. Az első feyházakat 1856-ban szállították ide Szokolozáról. A felolvasó a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a tapasztalt reformok és haladásokról, ismételtlen kiemelve egy az igazságszolgáltatás, mint az illavai igazgatóságok és téren szerzett érdemeit. — Az éljenzéssel fogadott felolvasás után Schwarcz Gyula ily című értekezését olvasta föl: „Montesquieu elmélete a monarchiai államformáról és az európai alkotmányfejlődés.” Erdesek fejezet ez a szerzőnek az alkotmányok történetéről szóló nagy művéből. Ezzel az ülés véget ért.

A mérnök- és építész-egylet e hó 7-én tartotta közgyűlését, melyre a vidékről is számos tag jött fel. A közgyűlés nagy érdeklődés közt folyt le, a mit főképp az idézett elő, mert az egylet egyik alapítója s tizenkilenc év óta elnöke: Hollán Ernő tábornok lemondott s helyét kelle betölteni.

A közgyűlés a volt elnöknek jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott eddigi nagy buzgalmaért, megválaszták tiszteleti tagnak, elhatározták, hogy nevére évenként háromszáz-forintos pályázatot hirdetnek s lefestetik arcképét. Az új elnök Tolnay Lajos, a magyar államvasutak igazgatója lett, 239 szavazattal. Hieronymi Károly, a volt alelnök, vele szemben 123 szavazatot kapott. Meg akarták újra választani alelnökeket, de nem fogadták el. Megválasztották Schwarcz Sándort, ki már a jelöltései ellen is tiltakozott. Minthogy azután sem fogadta el az állást, új szavazás volt, melyből IV Miklós és Ambrozovics Béla nevei kerültek ki győztesen mint alelnökök. A tisztújítás előtt a választmányi jelentését hallgatták meg, mely az egylet virágzásáról sorolt föl örvendétes adatokat. A tagok száma 1612-re emelkedett s a vagyoni kimutatásának három év alatt 34,000 frtnyi javulás mutatkozik. A könyvtárát vállalat tavaly három kötetet küldött szét s az idei illetmény fejében: Schwarzel Sándornak eredeti „Vasut-építéstan”, a Debaucenak „Routes”-ja s Rankine „Mérnöki kézikönyve”-ének folytatása vannak sajtó alatt. Az egylet kiadását az idén a kiállítás miatt nem tett meg, de az itt járt bécsi mérnökök látogatását viszonzni fogják s tervben van, hogy a nyár folyamára leleplezhetik az al-Dunán elhelyezett Széchenyi-emléktáblát s akkor Belgrádról is átrándulnak. Végül a pályázatok ügye következett. Jelenték, hogy az Andrássy uti városi régi torkolatának tervére nyolcz pályamunka érkezett s Aigner Sándor volt a legjobb. Megkapta a nagy arany éremet s az ezer forint utazási ösztöndíjat. Jövő évre két pályázat van. Egyélti ház tervére nagy arany érem s hatszáz forint utazási ösztöndíj. „A belvizek levezetésének legcélszerűbb módjáról” írt munkára pedig arany érem s (egy névtelen adományból) ötszáz forint. A tervet jövő évi március 31-ére, az értekezést január végére kell beküldeni.

A történelmi kongresszus. A történelmi kongresszus július 3-án kezdődik, és 7-én végződik. Előtte való este lesz az ismerkedés. Jul. 3-án d. e. 10 órakor nagygyűlés az akadémia dísztermében. Tárgyai: elnöki beszéd: „A historiographia és a magyar történelem”, Ipolyi Arnold társulati elnök által. A szakosztályok megalakulása. A magyar történelmi kutatók körének kiállításának megtekintése. D. u. kiállítás az országos kiállításra, s Lanfrancinának a magyar történelmi érdeklő gyűjteményének bemutatása. Július 4-én d. e. 9 órakor a szakosztályok működésének megkezdése. Az első szakosztályt megnyitja Pulszky Ferenc; a másodikat Szász Károly; a harmadikat Trefort Agoston. Jul. 5—6-án a szakosztályok vitaközlésének folytatása. Július 7-én zárulás. Az I. szakosztály elnöke Pulszky Ferenc, előadók: Thallóczy Lajos, Fejérfalvy László, Lányos Gyula. A II. szakosztály elnöke Szász Károly, előadók: Pulszky Károly, Rómer Flóris. A III. szakosztály elnöke Trefort Agoston, előadók: Márki Sándor, Marczali Henrik. A kongresszusi iroda vezetője Szádeczky Lajos.

A történelmi társulat legutóbbi havi ülésén Deák Farkastól „Adatok a török-tatár rabok történetéhez” című érdekes dolgozatot olvasott föl Deák Lajos. Hazai történetünk egyik legzomorubb epizódjához nyújtott részleteket, ama nagy katasztrófához, mely az erdélyi seregeket 1657-ben érte. mikor Kemény Jánosnak ögyütt 10,000 magyar jutott tatár fogságba, s elvitték őket Krimbe. Az ország nem volt képes értük semmit tenni. Sorsuk megindító volt. Dolgoztatták őket, kínzótták, hogy minél nagyobb váltásdíjat csikarhassanak ki tőlük. Deák a váltásdíjak lajstromát is bemutatta. Kemény Jánosért négyezer forintot tallért követeltek, aztán 300,000 tallér száltak le; végre a tatárok megengedtek, hogy először fizesse le felét, 150,000 tallért, később pedig a másik felét. Kemény tényleg le is fizette felét. Béli Pál 25,000 tallért szabadult ki, Apafy Mihály szintén ennyit. A rabokat Jászvásárban

adták volt át, odamentek velők a tatárok, ha értesítést nyertek, hogy a váltásdíjat hozzák. Hányan kerültek haza a tizezerből, nem lehet tudni, de aligha több a fennél. — E felolvasás után Szilágyi Sándor bemutatta az 1645-iki linzi békekötés ama példányait, melyeket III. Ferdinánd állított ki, s melyek a Rákócziak családi levéltárából örökösödés után a gr. Erdődyek családi levéltárába kerültek Vörösvárra. Ez okmányok azért is nevezetesek, mert történetiünk hibáztak a béke-okmány keltének meghatározásánál, midőn szeptember 15-re tették decz. 15-ike helyett.

A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat közgyűlése e hó 11-én tartotta Déván, s Kuun Géza gróf elnök diszes közönség jelenlétében nagyhatású beszéddel nyitotta meg, szemlét tartva a tudomány újabb vívmányai, valamint a társulat kebelében kifejtett sokáig tevékenység felett. Kun Róbert titkári jelentése után Hampel József egyetemi tanár értekezett a népvándorlás korából származó erdélyi kincsekről és ezek közt a nagy-szentmihályi beces leletről, Solymos-Fekete Ferencz Hosdas község ősi magyarságot bizonyította okmányilag. Tólgás Gábor a Déva mellett található őskori bányákról értekezett és Hankó Vilmos a társulat néhány praehistorikus s római bronz régiségének vegyi elemzését adta elő. A közgyűlés után az egybegyűlték megtekintették a társulat múzeumát. A társaság ezután kirándult Kuun Géza gróf marosnémeti kastélyába, a hol lakoma volt.

A londoni magyar jótékonyági egylet meleg köszönő levelet intézett Vámbéryhez, kinek londoni felolvasása az egyletnek 32 font sterlinget és 5 shillinget jövedelmezett.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A külföldi egyetemek szervezésének tanulmányozására hosszabb utra indult Berzevicsy Albert, kultuszminiszteri tanácsos. Utját többen összefüggésbe hozzák a Magyarországon felállítandó harmadik egyetem ügyével, a mennyiben a magyar kormány az új egyetemen az Ausztriában és Németországban életbe léptetett új intézményeket fel akarja használni. Berzevicsy Bécsből már elutazott és egyelőre Münchenbe ment.

A budapesti tudomány-egyetem rektorává dr. Lechner Ágostot a közigazgatás és közjog jeles tanárát választották meg.

MI UJSÁG?

Tűzoltó-küldöttség József főherczegnél. József főherczeg honvédségi szemleutjáról rövid pihenőre birtokos, Kis-Jenőre ment, hol e hó 9-én az aradi önkéntes tűzoltó-testület nyolcz tagu küldöttsége tisztelgett nála. Azt a diszes oklevelet nyújtották át neki, melyet az ország legrégibb tűzoltó-egylete készített, midőn a főherczeget tiszteleti tagjává választotta. A főherczeg szívesen fogadta a küldöttséget, érdeklődéssel tudakozódott az egylet ügyei felől s végül a küldöttségek ebédre hívta meg. Kivülők ott voltak még b. Nyáry főudvarmester, Ormós alispán, Becker ezredes stb.

A nagy-szalontai Arany-ünnep. Arany János szülővárosa összegyűjtötte a költőre vonatkozó emléktárgyakat: családja szívesen átengedte Arany dolgozó szobájának butorait, íróasztalának apróságait. Ezekből és több kéziratból rendezték be az „Arany-szobát”, egy kis muzeumot, valódi ereklét, melyet minden magyar ember kegyelettel fog megtekinteni, ha utja a régi hajdúvárosba viszi. Itt vannak kézi könyvtárának kötetei is, számos kézirat, a költő pályájára vonatkozó hivatalos okiratok. Az Arany-szoba megnyitása e hó 6-ikán ünnepélyesen ment végbe.

Az ünnepélyt a nagy iskola udvarán rögtönzött színpadon szavalt és hangverseny előzte meg röp-pant közönség előtt. A bihar megyei intelligencia nagy számmal jelent meg. A vendégek közt volt Tisza Kálmán, Beöthy Andor alispán, Arany László és családja stb. A tud. akadémiát Lévcy József, a Kisfaludy-társaságot Endrődy Sándor, a Petőfi-társaságot Ábrányi Emil képviselte. Jellemző, hogy a mesterekből, kik az ünnepélyhez szükséges kellékeket állították elő, kijelentették, hogy ezután nem pénzért dolgoznak, mert örömlüknek, büszkeségüknek tartják, hogy a városuk legdicsebb fia emléktárgyához munkájukkal járulhatnak. Déli 12 órakor kezdődött az ünnepély a „Szózat” eléneklésével. Ezt követte Nagy Sándor ref. lelkes alkalmi beszéde, majd Kosza Zs. segédlelkész szavalt a nagy hatással Bartók Lajosnak lapunkban multkor közölt alkalmi költeményét, mire a tanuló ifjuság dal- és zenekara Arany egy pár saját szerzeményét dalált adta elő szabatosan, Sikszay Lajos ügyvéd pedig Arany „Koldus-énekét” szavalt. Ezután a gymnasium épületében levő emlékszóba megtekintésére siettek. Nem volt senki, a

ki ne a legbelsőbb megilletődéssel időzött volna e kedves ereklők között, melyek legnagyobb költőnk aldásos életének szent emlékeit képezik. A látogatók emlékkönyvébe elsőnek Tisza Kálmánra írta nevét. — Délután 2 órakor lakoma volt. A pohárköszöntők sorában Arany László is felszólt, bensőséggel adva kifejezést érzelmeinek, s kívánva Szalontának sok oly híven ragaszkodó, szerető fiút, mint atyja volt. Az ünnepély színi előadás fejezte be. Hevesi Lajos színtársulat rendezte, előadva Szondi Józsefnek Arany „Toldi”-ja után készült „Toldi Miklós”-át, melyben E. Kovács Gyula, a kolozsvári nemzeti színház tagja is közreműködött.

Arany szobra ügyében a bizottság elhatározta, hogy a szobrot az Erzsébet-téren állítják föl. Álló alakban kívánják feltüntetni a szobrot, mely nagyságára akkora lesz, mint a Széchenyi-szobor. A költségekre 100,000 ft áll rendelkezésre.

Jókai Prágában. Az „Arany-embernek” prágai előadása alkalmából Jókaihoz intézett meghívásoknak a költő csakugyan engedett, s e hó 6-án délután érkezett meg. Lelkes ovációkban részesült.

Megérkezésekor az indóházban küldöttség várta. Ott volt Klaar Alfred, a prágai „Konkordia” írói egyesület elnöke, Neumann Angél prágai színművész, Jauner Ferencz a bécsi „An der Wien” színház több tagjával. Este Jókai megjelent a német színházban, melyet fényes és nagy közönség töltött be, és „Az arany-ember” költőjét rokonszenvesen üdvözölte. Minden képtől után viharosan tapsolták és ki-hívták a bécsi művészekkel együtt. A negyedik kép után átnyújtották neki Jauner és Neumann igazgatók babérkoszoruját. Előadás végeztével Jókai egyszerű szavakban mondott köszönetet a lelkes fogadtatásért. Előadás után a lakoma volt a „Deutsches Haus”-ban, a hol megjelent dr. Schmeijkal, a német-cesek vezére, továbbá a „Konkordia” írói egyesület elnöke és választmánya, több egyetemi tanár, a Prágában élő magyarok küldöttsége, a színház tagjai. Az első felkötésről Klaar Alfred mondta, különösen kiemelve, hogy Jókai műveiben mennyire előtérbe lép a szabadság és a humanizmus eszméje. Poharát az eszmék előharcosáért, Jókaiért üríté. — Dr. Schmeijkal a költőt mint nemzeti büszkeségét üdvözlé, aztán politikával színezte beszédét, szölv Ausztria németjeinek harczáról. Beszédét azzal az óhajtással végzé, vajha a magyarok és németek közti viszony minél bensőbbé válnék s továbbfejlődnek ama humanitási szellemében, melyért Jókai is küzd. Jókai, a kit mikor felállott, óriási Hoch-riadalál fogadták, Schmeijkal beszédéből kiindulva, a kölcsönös szeretetet hangsúlyozta, s a színészeket és a jelen volt társaságot éltette. Jókai prágai tartózkodása alatt meglátogatta a cseh nemzeti színházat is, a hol a „Popelka” opera került színre. Jókai páholyában csakhamar megjelentek dr. Skarda intendáns, Skramlik lovag a színházi bizottság elnöke, dr. Dudik tanár és Lubot igazgató, hogy üdvözöljék a magyar vendéget. A második felvonás után Jókai viszonzta az urak látogatását. — Brabek tanár, ki Jókai műveit fordítja cseh nyelvre, szintén meglátogatta Jókait a vendégfogadóban s átnyújtá fordításait díszkötetben. A költőt e figyelem igen megörvendeztette. Jókai e hó 8-án utazott haza Prágából.

Kossuth nővére: özv. Ruttkay Józsefné szül. Kossuth Luiza urnő pár nap óta fővárosunkban időz s unokahugánál, Ambrozovits Béla osztálytanácsos nejeinél van szállva. Turinból jött, hol állandóan testvérbátyjánál lakik, mióta Ithás ezredes elhunyt. Megnézve a kiállítást, ki fog rándulni Dabasa is, a szép emlékek díszített sírhöz, melyben atyjának hamvai nyugszanak.

Hugo Viktor végrendeletei. Hugo Viktor két végrendeletet hagyott hátra. Az egyikben vagyona, a másikban irodalmi hagyatékát íránt rendelkezik. Az első végrendeletben, a melynek végrehajtói közt a köztársaság elnöke is említették, a nagy költő unokáit Georgest és Jeannet előnyben részesíti nagynénjük Hugo Adella szemben, a ki már évek óta az örültek házában van. Öt millió frank van letéteményezve Rothschild bárónál. Vajjon maradtak-e értékpapírok hátra, az csak akkor fog konstátálni, ha a két unoka gyámja ki fog nevezetni. A mi az irodalmi hagyatékot illeti, az a költő számítása szerint tíz kötetet fog tenni. Három kötet már sajtó alá bocsátható; a többi August Vacquerie, Paul Meurice és Ernest Lefèvre fogják rendezni, a kik e fáradságukért a jövedelemből bizonyos részt kapnak. A már kinyomott művek kéziratát a költő barátjának, Drouet asszonynak hagyományozta azon kikötéssel, hogy ennek halála után a kéziratok a nemzeti könyvtárnak adassanak át. Drouet asszony azonban már egy év előtt meghalt s így lehet, hogy Hugo e tárgyban más intézkedést tett.

Göthe unokájának hamvai. A bécsi wehringi temetőben e hó 8-án vették ki sírjából Göthe Almá-

nak, a nagy költő unokájának hamvait, hogy Weimarban, nagypapja mellé temessék el. A leány holtteste már negyven év óta pihent a sírban.

A nagy-szentmihályi lelet. Attila hun király állítólagos kincseinek másolatai, melyeket az iparművészeti iskola műintézetében a közoktatásügyi miniszter megbízásából Herpka tanár készít, a külföldön igen nagy elismerésben részesülnek s az intézet a világ legtovább részéről kap e nagybecsű gyűjteményre megrendeléseket. Egy teljes gyűjtemény küldetett már el Berlinbe, Párisba, Londonba, Darmstadtba, New-Yorkba, most készül egy, szintén Amerikába, Cincinnati számára, legutóbb pedig Norvégia fővárosából Krisztianiból érkezett megrendelés. — A f. hó 15-én megnyílt nürnbergi iparművészeti kiállításra az intézet gazdag és nagybecsű kollekciót küldött, melyben a teljes nagy-szentmihályi lelet mellett a nemzeti muzeum legérdekesebb műtárgyai közül 35 darabnak sikerült másolatai láthatók. Országos kiállításunkon a galvanoplasztikai intézet nagybecsű tárgyai az iparsarnokban a déli kapu közelében vannak elhelyezve.

Nagy Sándor sírja. Schliemann, a hírneves régész, jelenleg Egyiptomban időzik s Nagy Sándor sírját kutatja. A nagy macedóniai fejedelem tulajdoleg Kr. e. 323-ban halt meg s Ptolemeus, a ki 322-ben a holttestet hatalmába kerítette, aranykoporsóban nagy pompával temettette el Alexandriában. A római uralom végén még ismerték a sírt s több császár meg is látogatta azt, a szelzsukok ideje óta azonban nyoma veszett.

Shakspere eredeti kézirata. Chicagóban egy Gunther nevű uriember állított fölfeledezte Shakspere nek egy kézirát, még pedig Shakspere műveinek második írvetkiadásának egy példányában, mely 200 év előtt John Ward lelkes, a Shakspere-tanulmányokra nagyfontosságú napló szerzőjének birtokában volt. A kézirát az ajánlást követő lapra van ragasztva.

Előfizetési felhívás

A „Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok” 1885. július—decemberi folyamára.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése június hó végével lejárt, felkérjük az előfizetés mielőbbi megújítására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

Negyedévre (július—december).

A Vasárnapi Ujság ————— 2 ft — kr.
A Vasárnapi Ujság s „Világkrónikával” együtt 2 • 50 •
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok — 3 • —
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt ————— 3 • 50 •

Félévre (július—december).

A Vasárnapi Ujság ————— 4 ft — kr.
A Vasárnapi Ujság s „Világkrónikával” együtt 5 • — •
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok — 6 • — •
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt ————— 7 • — •

A „Politikai Ujdonságok” újabb „Magyar Gazda” cím alatt két-netenként megjelenő gazdasági közlő lapra van bővítve.

A „Világkrónika”, mióta bővített terjedelemben jelen meg, eddigi közleményei mellett állandóan nagyobb elbeszéléseket és regényeket is nyújt olvasóinak. — A Világkrónika ezen felül, mint hetilapjaink közleményeinek igazgatója, a hazai és külföldi általánosabb érdekt eseményeket, az azokban kiválóan szereplő személyiségeket népszerű nyelven írt magyarázatokkal kísért képekben mutatja be; közlő tájékoztató cikkekkel, utirajzokat, nép- és tájismertetéseket, szemléltető jelentéseket, a hazai és külföldi közérdeklő mozzanatokról, találmányokról, fölfedezésekről, egy szinten mulattató apróbb közleményeket, s közhazsú tudnivalókat, stb.

A Világkrónikában legközelebb megkezdjük Verne Gyula „A lángban álló sziget-tenger” című legújabb regényének közlését. Ez érdekes regény magyar fordításának kizárólagos jogát lapunk szerezte meg.

E. előfizetőinket felkérjük, hogy zivekedjenek az előfizetés megújításánál, vagy a „Világkrónika” megrendelésénél a címzettől a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamáziót és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. sz.)

A „Jogtudományi Közlöny” június 12-iki száma (24-ik) a következő tartalommal jelent meg:

A jogtudomány és a tudományok akadémia. Dr. Gunther Antal budapesti ügyvéd. — A telekkönyvi törvényjavaslat. Simon Endre löseki kir. törvényszéki bíró. — Jogirodalom (Pulszky Ápost: A jog és államelmélet alapjai.) Dr. Nagy Ernő nagyváradi jogakadémiai tanár. — Törvénykezési Szemle: Mily jogok illetik a végrehajtást szenvedett és bírói zár alá vett dolgokra? (1881. LX. tcz. 74., 75., 76., 78. §§.) Vargha Ferencz-től. — Külföldiek.

MELLEKLET: Curiai Határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségű határozatai. — A magyar királyi pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai. — A soproni ügyvédi kamara felterjesztése. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

HALÁLOZÁSOK.

Tóth Endre, irodalmunk régibb és nagyérdemű munkása, a Petőfi-társaság és Borsodmegye bizottságának tagja, elhunyt e hó 5-én 61 éves korában Vattán. Alig két hét múlva követte sírjába nejét. Tóth Endre neve, mint költő, az ötvenes években hangzott legjobban, mikor a lyriai költészetnek nem csak tehetségével hódolt, hanem termékenységgel is. De aztán az irodalmi köröktől félre vonult Borsodmegye egyik csendes falujába, szorgalmasan gazdálkodva. Kevebbet írt, de azért folyamatosan megelégedett a költészetből, melynek hevéit ápolta mindvégig. Költészetének alap hangja a melábi; de a természet szépségéről is sok élénk festés van költeményeiben. Tóth Endre a szabadságharchoz mint nemzetőr vett részt. Lappangó állapotában, 1849 karácsonykor nősült meg a tekintélyes Okolicsányi-családból, s Vattán települt le, hol az uri társaságok egyik legzsebbebben látott férfa volt. Egyetlen leánya maradt, dr. Porutia Romulusné. Temetése a környék nagyrésztété közt ment végbe. Tóth Endre már rég szenvedett asztmában s neje elhunytá után meghalván, rövid betegségben elhunyt. Szívszélhűdés oltá ki életét.

Kempelen Béla, a budapesti tűzoltók főparancsnoka, mint már röviden említettük, elhunyt e hó 5-én, megbokrosodott lováról zuhanván le. Negyven-negy éves volt, a fiatal özvegyet és hét árva hagyott maga után. Kempelen 1881 óta volt a fővárosi tűzoltók parancsnoka, s nagy tevékenységgel működött. Előbb Egerben lakott, hol ügyész, majd pedig városi tanácsnok lett, s a tűzoltás ügyét nagyban fejlesztette. Halála a tűzoltó egyesületek körében ország-szerre mély részvételt keltett, s a temetésre küldöttségek is érkeztek. Temetéséről a városi hatóság gondoskodott. Vasárnap e hó 7-én volt a gyászszertartás. A koporsót az eskü-térre, a tűzoltók központi őrsége elő hozták s kivonultak teljes díszben a főváros összes tűzoltó testülettel, megjelentek a polgármesterek és nagy számú közönség. A beszentelést Rommeiser belvárosi lelkész végezte. A menetet a tűzoltó egyesület s vidéki küldöttségek nyitották meg, őket követte egy kocsis a kocsikkal, a négyfogatos halottas kocsis fátylavív tűzoltók közt. Harom zenekar játszott felváltva gyászindulokat. A menet mindenütt a közönség sorfala közt ért ki a temetőbe. A sírnál Markusovszky Béla tartott megható búcsúbeszédet.

Sepsimartonosi Gyurzó Károly, ellentengernagy, ő felseje kamarás, e hó 7-én Gréczban, 82 éves korában jobblétre szenderült. Ő volt az első magyar, ki a hadi tengerészetnél oly magas rangra vitte fel. Az ötvenes években révtengernagy volt Velencében s parancsnoka az ottani hadi arzenálnak, mely alatta érte el működése fénypontját a „Schwarzenberg” nevű fregatt építésével. Anyanyelvét, daczára annak, hogy 12 éves korától fogva 70 éven át mindig távol volt hazájától, nem felede el. Erdélyben Maros-Partoson született, hol atyja az erdélyi sabbány-szat igazgatója volt. Pályáját mint 12 éves gyermek a klostereburgi hidász-intézetben kezdte, honnan Velenczébe, a hadi tengerészetbe tétezt át. A 48-iki forradalom Konstantinápolyban érte, mint hajóparancsnokot. Innen Triestbe rendeltetett, mely utját a szárazon kellett megtennie s így hazáján utazott keresztül. Ekkor volt utolszor otthonában. Testvérei közül Gyúnyó Lajos nyug. miniszteri osztálytanácsos éi Kolozsvárról.

Elhunytak még e közlelőtti napokban: Borgáti Szabo József, soproni volt liceumi tanár, ki régebben „A magyarok története” című tankönyvet is írt, s Körösi Csoma Sándornak iskolatársa, barátja volt, 96 éves korában. — Tóth Dániel, Barsmegye-nek 1848 előtti főszolgabírája és a honvédelminató-sok első századának századosa, 81 éves korában, Dunavescén. — Porcsalmai Jéker Lajos, 1849-iki vitéz huszártörő, a másodrendű érdemjel tulajdonosa, a társadalom közszertettben élt tagja, 85 éves korában, Bethlenben. — KRISZTICH JÓZSEF, kutas földbírtokos, Somogy megye volt tábla bírja, 82 éves korában, Kaposvárt. — UJHÁZ MENTHÉRT, ügyvéd és bírtokos, Bács megye törvényhatósági bizottságának tagja, 85 éves korában, Zentán. — HUSZKA VENDEL, nyug. halasi kath. plebánus, 77 éves korában, Szegeden. — BOGDÁN ISTVÁN, bírtokos, a sepsi-szent györgyi r. kath. egyház főgondnoka, Háromszék-megye bizottsági tagja, 75 éves korában. — HOLLANDER FERENCZ, Mohács város egyik tekintélyes polgára, 83 éves korában. — AMBRUS LAJOS, ügyvéd, békésmegyei takarékpénztári igazgató, 77 éves korában B-Gyulán. —

